

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Diplomová práce

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra Politologie

Komparace vybraných současných teritoriálních sporů v Latinské
Americe z hlediska mezinárodního práva

Diplomová práce

Autor: Jakub Zbýtovský
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Latinskoamerická studia
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Lenka Špičánová, Ph.D.

Hradec Králové, 2021

Zadání diplomové práce

Autor: Jakub Zbýtovský

Studium: F18NP0042

Studijní program: N6701 Politologie

Studijní obor: Politologie - latinskoamerická studia

Název diplomové práce: **Komparace vybraných současných teritoriálních sporů v Latinské Americe z hlediska mezinárodního práva**

Název diplomové práce AJ: Comparison of selected contemporary territorial disputes in Latin America from the perspective of international law

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem této diplomové práce bude komparace tří v současnosti probíhajících teritoriálních sporů na území Latinské Ameriky. Konkrétně jde o spory mezi Belize a Guatemalou, mezi Bolívií a Chile a mezi Guyanou a Venezuelou. Hlavním cílem práce bude porovnat tyto konflikty z hlediska mezinárodního práva a právního nároku, kterým si sporná území státy nárokují. Z tohoto důvodu v práci nebude brán zřetel na politické a ekonomické důsledky těchto sporů. Naopak pro hlubší pochopení právní problematiky vybraných konfliktů bude třeba důkladně představit a zkoumat historické příčiny a smlouvy, které tyto konflikty ovlivňovaly a formovaly do současného právního sporu. Rovněž bude brán zřetel na představení a komparaci toho, jakými prostředky se v rámci mezinárodního práva snaží jednotlivé státy svůj problém vyřešit a jak o těchto sporech zainteresované mezinárodní instituce rozhodly.

Domínguez, Jorge I. et al. 2003. *Boundary Disputes in Latin America*. Peaceworks, United States Institute of Peace.

Serbín, Andrés a Berroterán, Manuel. 2001. „Relations between Venezuela and Guyana and the Dispute over the Essequibo Territory: One Step Forward, Two Back?“ *Pensamiento Propio*. č. 14, 135-158

Orozco, Manuel. 2001. „Boundary Disputes in Central America: Past Trends and Present Developments“ *Pensamiento Propio*. č. 14, 99-134

Kleiman, Zach J. 2016. *The Long, Not So-Pacific Struggle for the Coast: A Border Dispute between Chile and Bolivia*.“ *Law and Business Review of the Americas*. roč. 22, č. 3, 247-258

Perez, Arlenie, Chuang, Chin-Ta a Afero Farok. 2009. „Belize-Guatemala Territorial Dispute and its Implications for Conservation.“ *Tropical Conservation Science*. roč. 2, č. 1. Dostupné na: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/194008290900200104> (2. 7. 2020)

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Lenka Špičánová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.5.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (pod vedením vedoucí diplomové práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 25. 6. 2021

Poděkování

Chtěl bych tímto způsobem poděkovat vedoucí práce Mgr. et Mgr. Lence Špičanové, Ph.D. za vedení práce, její konzultaci k tématu i připomínky během psaní.

V Hradci Králové dne 25. 6. 2021

Jakub Zbýtovský

Anotace

ZBÝTOVSKÝ, JAKUB. Komparace vybraných současných teritoriálních sporů v Latinské Americe z hlediska mezinárodního práva. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, 66 stran. Diplomová práce

Cílem této diplomové práce bude komparace tří v současnosti probíhajících teritoriálních sporů na území Latinské Ameriky. Konkrétně jde o spory mezi Belize a Guatemalou, mezi Bolívií a Chile a mezi Guyanou a Venezuelou. Hlavním cílem práce bude porovnat tyto konflikty z hlediska mezinárodního práva a právního nároku, kterým si sporná území státy nárokují. Z tohoto důvodu v práci nebude brán zřetel na politické a ekonomické důsledky těchto sporů. Naopak pro hlubší pochopení právní problematiky vybraných konfliktů bude třeba důkladně představit a zkoumat historické příčiny a smlouvy, které tyto konflikty ovlivňovaly a formovaly do současného právního sporu. Rovněž bude brán zřetel na představení a komparaci toho, jakými prostředky se v rámci mezinárodního práva snaží jednotlivé státy svůj problém vyřešit a jak o těchto sporech zainteresované mezinárodní instituce rozhodly.

Klíčová slova: Latinská Amerika, Mezinárodní soudní dvůr, mezinárodní právo, teritoriální spory

Annotation

ZBÝTOVSKÝ, JAKUB. Comparison of selected contemporary territorial disputes in Latin America from the perspective of international law. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2021, 66 pp. Master Thesis

The main goal of this Master's thesis is to compare three currently ongoing territorial disputes in Latin America. Specifically the conflicts between Belize and Guatemala, Bolivia and Chile and Guyana and Venezuela. The main goal of this thesis is to compare these three disputed from the perspective of international law and the legal claims that are used to claim the disputed area. Because of this, political and economic implications of these disputes will not be part of this work and will be omitted. On the contrary to further understand the legal issues of the selected conflicts, it will be necessary to thoroughly introduce historical roots of these issues and the treaties that formed them into nowadays legal disputes. Also, the means that the selected states used to solve their disputes will be introduced and the decisions that relevant international organs made regarding them will be mentioned and compared.

Keywords: Latin America, International court of Justice, international law, territorial disputes

Obsah

Úvod	1
Historické a právní souvislosti vybraných teritoriálních sporů	5
Historie sporu o Teritorium Esequiba	5
Vývoj sporu do 20. století.....	5
Vývoj sporu ve 20. století	11
Vývoj sporu vedoucí k jeho posunutí k Mezinárodnímu soudnímu dvoru	12
Právní stránka sporu Venezuela versus Guyana	14
Rozsudek z roku 2020 a jeho dopady na mezinárodní právo	16
Pozice jednotlivých stran a síla jejich argumentů	18
Historie teritoriálního sporu mezi Bolívií a Chile.....	21
Vývoj sporu do 20. století.....	21
Vývoj sporu ve 20. století	27
Vývoj sporu vedoucí k jeho posunutí k Mezinárodnímu soudnímu dvoru	29
Právní stránka sporu Bolívie a Chile	31
Argumenty Bolívie a rozhodnutí soudu.....	32
Dopady rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora	34
Historie sporu mezi Guatemalou a Belize	37
Vývoj sporu do 20. století.....	37
Vývoj sporu ve 20. století	42
Vývoj sporu vedoucí k jeho posunutí k Mezinárodnímu soudnímu dvoru	45
Právní stránka sporu Guatemaly a Belize.....	47
Guatemalská pozice	49
Pozice Belize	50
Řízení u Mezinárodního soudního dvora	51
Komparace právní stránky vybraných teritoriálních sporů	55
Závěr	59
Zdroje	63

Úvod

Střední a Jižní Amerika se podobně jako další kontinenty nevyhnuly koloniální minulosti. Na rozdíl od většiny jiných kontinentů však zde bylo rozdělení koloniálních sil méně rovnoměrné, kdy především na kontinentální části, naprosto dominovalo Španělské království. I přes tuto dominanci a větší homogenost při rozdělení území však i tento region po kolonizaci postihly teritoriální spory, z nichž některé přerostly v ozbrojené konflikty a některé z nich trvají až dodnes. A jedná se jak o konflikty mezi nástupnickými státy španělské správy a správy jiné koloniální mocnosti, tak také konflikty mezi státy, které oba patřily pod španělskou koloniální správu. Tomu nezabránilo ani použití doktríny *uti possidetis juris*, který v praxi říká, že nástupnické státy zdědily hranice v rozsahu před nezávislostí. A ačkoliv existuje několik výjimek, které úspěch této doktríny v Latinské Americe narušily, její aplikace je celkově brána za úspěšnou. (Domínguez 2003: 21-22)

Výskyt teritoriálních sporů je v tomto regionu poměrně častý (Dominguez 2003: 5), v poslední době se těší velké medializaci z jiného důvodu, a to jelikož řešení několika z nich bylo posunuto k nejvyšší možné instituci a to Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu. Ten již rozhodl v případě Bolívie versus Chile a v brzké době se bude zabývat také spory Belize a Guatemaly, respektive Guyany a Venezuely. Tyto spory se měly řešit v nejbližší době, avšak koronavirová pandemie z roku 2020 je odsunula, tudíž konečný verdikt soudního dvora lze očekávat na konci první poloviny tohoto desetiletí.

Tyto tři případové studie byly do této studie vybrány, jelikož na první pohled sdílejí společné rysy, které je však třeba důkladně zkoumat. Všechny tři tyto případy jsou pozůstatky koloniálního uspořádání v Latinské Americe. Všechny tři tyto spory eskalovaly v 19. století, kdy jedna strana využila svého silnějšího mocenského postavení, aby si přivlastnila část území, které jí, dle práva, nepatřilo. Všechny tři poškozené strany po dlouhé době, kdy situaci ignorovaly, začaly hledat pomoc u mezinárodních orgánů, které byly založeny právě za účelem řešení podobných sporů, nicméně z různých důvodů. Situace přesto po více než století ani v jednom případě není definitivně dořešena. Všechny tři tyto případy, v poměrně krátké době po sobě, budou řešeny u Mezinárodního soudního dvora v Haagu, což z nich činí poměrně vhodný vzorek pro to, aby se blíže daly zkoumat rozdíly v těchto sporech. Především pak

rozdíly, které tyto spory přináší ke zmíněné mezinárodní soudní instituci, kde, ačkoliv všechny spory vypadají na první pohled velmi podobně, každý přináší jiné argumenty, využívá jiné precedenty a zároveň může nové precedenty nastavit. Z tohoto důvodu právě tyto tři spory budou v této práci zkoumány, jelikož ačkoliv na první pohled mohou působit podobně, z právního hlediska je mezi nimi významný rozdíl, který ne vždy může být na první pohled patrný a který zároveň může vytvořit nové precedenty v otázce mezinárodního práva, což je další důležitý argument pro to se těmito spory zabývat.

Tyto spory budou zkoumány za pomoci kvalitativní komparace tří případových studií. Jedním z komparačních kritérií pak bude právní otázka sporu, tedy především to, v jakém problému ve vztahu k právnímu rámci je podstata těchto sporů. Dalším komparačním kritériem poté bude otázka právních argumentů a precedentů, které jednotlivé státy mohou použít, případně precedentů, které mohou vytvořit či vytvořily. V poslední řadě bude zkoumána otázka, jak tyto spory ve skutečnosti fungují v rámci všeobecně zavedeného a přijímaného konceptu *uti possidetis juris*. Výzkumnou otázkou tedy bude, zdali tyto spory skutečně patří do kategorie sporů, které jsou výjimkami v konceptu *uti possidetis juris*, případně, zdali je toto samotné prohlášení zjednodušením a je nepřesné.

Jak již bylo zmíněno, bude se jednat o výzkum prováděný kvalitativní metodou, kdy bude prováděna analýza primárních a sekundárních pramenů relevantních k historii, jako jsou historické smlouvy a k současnému připravovanému či proběhнувšímu sporu u Mezinárodního soudního dvora. V hlavní části práce budou představeny výsledky kvalitativního zkoumání jednotlivých sporů a následně bude provedena zmíněná komparace s důrazem na tři hlavní kritéria, která byla představena výše.

Z důvodu omezení rozsahu této práce a také z důvodu zjednodušení historického a právního přehledu, nebudou v této práci podrobněji zmíněny některé jevy a události. Jedná se především o události politického či vojenského charakteru, které ačkoliv se spory souvisí, neovlivňují jej takovým způsobem, aby jejich neznalost způsobila zkreslení ve znalosti příčinných souvislostí z hlediska historie a práva v těchto sporech. Jedná se především o politické, ať již vnitrostátní či mezinárodní reakce na jednotlivé události, které mohly formovat domácí politiku ve státech, které jsou aktéry těchto sporů, ale neovlivnily jeho samotný průběh. V případě, že budou takovéto události

v práci zmíněny, jakožto například protesty proti Websterovým návrhům v roce 1968, nebudou představeny podrobněji, ale jen zmíněny jakožto událost, která měla vliv na historickou nebo právní stránku sporu, ale jejich podrobnější znalost není k jejímu pochopení nutná.

Rovněž je důležité vysvětlit, proč bude v rámci historického představení sporů kladen velký důraz také na období před dekolonizací a před vytvořením právních dokumentů, které formovaly moderní stránku těchto sporů, která byla či bude probírána u Mezinárodního soudního dvora v Haagu. Znalost a pochopení této již dávnější historie těchto sporů, která se na první pohled může zdát zbytečná, je naopak velmi nápomocná pro pochopení pozadí, ve kterém spor vznikal, ale také pro pochopení souvislostí, které vedly ke kontroverzním událostem, které jsou hlavní osou těchto sporů do dnešních dnů. Tato historická analýza sporů v koloniální době také pomůže lépe vysvětlit problematiku běžně přijímané doktríny *uti possidetis juris* v těchto sporech.

Pro zjednodušení zaměření této práce primárně na historicko-právní aspekt sporů, budou vynechány či pouze velmi stroze zmíněny další fenomény, které s těmito spory souvisí, či jsou těmito spory ovlivněny, ale neovlivnily je z historického či právního hlediska. Jedná se například o ekonomické důsledky, které mají přímou souvislost s událostmi ve sporu Bolívie versus Chile a také Guyana versus Venezuela, kde se jejich význam zvedl objevením dalších surovinových zásob v nedávné době. Jde však také o důsledky environmentální jakožto například odlesňování ve sporu Belize a Guatemaly. Tyto fenomény budou zmíněny v závěrečném doporučení pro další témata spojená s těmito spory, nicméně v analytické části práce s nimi nebude podrobněji pracováno.

Rovněž v této práci nebude blíže zkoumána teorie řešení sporů ať již na celosvětové, tak regionální úrovni, ačkoliv by se to mohlo nabízet. Samotná práce nemá ambice ani cíl snažit se tyto spory do těchto teorií zařadit či jakkoliv s nimi pracovat. V rámci celkového historického kontextu sice tyto spory prošly různými fázemi řešení dle různých teorií a přístupů, ale hlubší porozumění těmto teoriím a způsobům možným řešením sporu není pro tuto práci podstatné, jelikož ve výsledné komparaci nebude s touto rovinou pracováno. Cílem této práce není zasadit tyto spory do teoretického rámce řešení sporů v rámci Latinské Ameriky, jakožto spíše vysvětlit rozdíly v těchto sporech a případně uvést na pravou míru jejich vztah k principu *uti possidetis juris*. Ačkoliv posunutí sporů k Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu je, ve své podstatě,

změna způsobu řešení sporu, tato práce nehodlá tyto další způsoby porovnávat či se jimi blíže zabývat, tudíž jejich znalost pro pochopení této práce není nutná. Pokud si jimi vybrané státy prošly, budou tyto způsoby zmíněny, ale blíže s nimi nebude pracováno, jelikož komparační část práce je zaměřena čistě na otázku uti possidetis juris a současného stavu sporů u Mezinárodního soudního dvora v Haagu.

Historické a právní souvislosti vybraných teritoriálních sporů

V této kapitole budou postupně představeny všechny tři spory, kterými se tato práce zabývá. Nejdříve budou vždy představeny historické souvislosti jednotlivých sporů, s důrazem na události, které měly vliv na ukotvení těchto sporů v oblasti mezinárodního práva. Po tomto představení historických souvislostí bude analyzována právní stránka těchto sporů, kdy bude kladen důraz především na jejich řízení u Mezinárodního soudního dvora, případně na to, jaký vliv mohou mít rozsudky v těchto sporech na mezinárodní právo. Z důvodu větší přehlednosti budou všechny spory představeny postupně s oběma výše zmíněnými oblastmi. To by mělo umožnit lepší spojení konkrétních historických událostí s jejich právním dopadem a omezit případné možnosti záměn historických jevů napříč spory, který by mohl nastat, pokud by byly nejdříve představeny všechny spory z historického hlediska a pak všechny z právního.

Historie sporu o Teritorium Esequiba

Vývoj sporu do 20. století

Spor mezi Venezuelou a Guyanou o Teritorium Esequiba, které tvoří víc jak polovinu rozlohy Guyany, se de facto táhne od první poloviny 19. století, ačkoliv jeho kořeny lze vystopovat i o několik století dříve. Přestože tedy v pozdější analýze budou za hlavní opěrné body zmiňovány především události a smlouvy uzavřené ve století 19., pro hlubší pochopení toho, z jakého důvodu tyto události nastaly, je vhodné se podívat na spor o území mezi Venezuelou a Guyanou od jeho počátků. To umožní nejen lépe pochopit nastalou situaci a páteř tohoto teritoriálního sporu z hlediska historie, ale také z právního hlediska je vhodné tyto, na první pohled nesouvisející, historické skutečnosti blíže zkoumat, jelikož na těchto skutečnostech bylo založeno mnoho pozdějších nároků. A ačkoliv se může zdát, že v současnosti jsou již tyto nároky, vznesené už v předminulém století, irelevantní, je třeba pochopit, že tvořily původní spornou linii, která vedla k vytvoření dokumentů, které jsou pro spor v současnosti z právního hlediska nejvýznamnější.

O první kolonizaci území v oblasti dnešní Venezuely a Guyany se postarali Španělé, kteří od roku 1499 podnikali objevitelské a kolonizační výpravy na území těchto dnešních států a také dnešního Surinamu. Nicméně hlavním cílem španělské expanze v této části Jižní Ameriky se stala oblast dnešní Venezuely, tedy oblast na západ řeky Orinoko, kde byla založena nová osídlení, zatímco oblast východně, tedy včetně

dnešního sporného území, bylo de facto Španěly trvale neosídleno. To dokládají písemné prameny z výprav dalších koloniálních mocností, které se začaly o tuto oblast zajímat, a to konkrétně hlavně Holanďanů. Ti začali do oblasti pronikat na konci 16. století a jejich úsilí vzrostlo především pak na počátku století 17. století, kdy de facto ovládali oblasti na východ od řeky Essequibo. Tedy oblasti dnešní Guyany a Surinamu, avšak bez osídlení či přímého vlivu na oblast na západ od řeky Essequibo, která je předmětem sporu. (Delgado 2008:345, Ishmael 2013:22)

K uznání nizozemských území však de iure došlo až v roce 1648, kdy v rámci Vestfálského míru byla podepsána Münsterská smlouva, která ukončila nizozemský boj za nezávislost vůči španělské nadvládě. V rámci této smlouvy pak Španělské království (dále jen Španělsko) nejen uznává samostatné Spojené provincie nizozemské¹ (dále jen Nizozemsko), ale především také jeho zámořské državy, tedy i tzv. Nizozemskou Guyanu.² Přestože však došlo k formálnímu uznání nizozemské správy, smlouva blíže neurčovala konkrétní hranice zmíněných nizozemských držav. Španělské království nikdy nezpochybňovalo nizozemské državy východně od řeky Essequibo, nicméně nikdy také oficiálně neuznalo území na západ od této řeky jako državu Nizozemska. Neexistující vytyčení hranic v Múnsterské smlouvě tedy z tohoto hlediska nevyřešilo situaci Teritoria Essequibo, které tvořilo nárazníkové pásmo mezi španělskými državami na západ od Orinoka a nizozemskými državami na východ od řeky Essequibo. Součástí této smlouvy však byla i podivná klauzule, která by se dala interpretovat tak, že Nizozemsko je připraveno přijmout nadvládu Španělska nad dosud neokupovaným územím, což Teritorium Essequibo de facto bylo. Nizozemsko se proti této klauzuli ohrazovalo, nicméně ve smlouvě zůstala. Nizozemsko tuto klauzuli nedodržovalo a na území západně od řeky Essequibo pronikalo, nicméně Španělsko proti tomuto, pomocí výše zmíněné klauzule, nikdy neprotestovalo. (Delgado 2008:345, Robertson 1983:75, Serbín a Berroterán 2001: 137)

Následujících 150 let se z hlediska mezinárodního uznání Teritoria a právních záležitostí s tím souvisejících de facto zachoval statut quo. Za nejvýznamnější události, které měly vliv především později, lze jednoznačně označit pronikání Velké Británie³ na

¹ Spojené provincie nizozemské nebo také Republika spojených nizozemských provincií byl státní útvar na území dnešního Nizozemska

² Oficiální název nizozemského koloniálního území rozkládající se na území dnešní Guyany a Surinamu.

³ Dnešní Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Z důvodů složitosti názvu a faktu, že se název několikrát změnil, bude v textu pro tento dnešní stát používáno označení Velká Británie

území spravované Nizozemci, které vrcholilo v druhé polovině 18. století. Toto pronikání vyvrcholilo v roce 1796, kdy Britové obsadili a okupovali Nizozemskou Guyanu, a to až do roku 1814. (Delgado 2008: 346) Vzhledem k tomu, že se ve zmíněném období blíže nevyřešila otázka vlastnictví Teritoria Essequibo, je z právního hlediska vhodné zvážit, kdo nad tímto územím reálně vykonával správu. Tato otázka je však poměrně komplikovaná, jelikož se v ní zdroje rozcházejí, a to především na linii Španělsko vs. Nizozemí, kdy obě strany ve svých pramenech tvrdí, že na tomto území založily trvalá osídlení a měly nad ním de facto kontrolu. (Delgado 2008: 345, Donovan 2004: 670-671)

Určovat kde leží pravda je v tuto chvíli již nemožné a vybírání si stran by byla čistá náhoda, přesto je třeba se k nějakému závěru dobrat, nejen pro pochopení následujících historických událostí, ale především pak pro právníkovou rovinu sporu. Je logické se domnívat, že za jakýsi střed, a svým způsobem také nejvíce objektivní výpověď, lze považovat prameny britské, a to především ty z dřívějších dob pronikání této velmoci do oblasti. A to především z důvodu, že v rané fázi pronikání se dá předpokládat, že zabarvenost výpovědi sporem o území dvou cizích mocností byla ze všech případů nejnižší. Jelikož Velká Británie si začala državy v této oblasti nárokovat až později, tlak na to, aby výsledná výpověď vyhovovala mocenským zájmům, zde byl zdaleka nejmenší. Přes to všechno je třeba i tyto zdroje brát s určitým nadhledem.

Samotné britské prameny pak i svým obsahem zaujímají jakousi pomyslnou střední pozici. Dle poznatků britských výprav na území Essequibo je patrné, že ačkoliv přítomnost jak Španělů, tak Nizozemců v oblasti bylo možno doložit, nedá se prokázat, že by jedna z mocností měla na území takový vliv, který by bylo možné považovat za dostatečně dominantní pro případný budoucí nárok tohoto území jako celek. Nizozemci nesporně měli na území převahu, především díky větší míře obchodu s místním původním obyvatelstvem. Nicméně při přebírání území Brity na přelomu 18. a 19. století bylo patrné, že tento vliv nepřetrval po celou dobu nizozemské nadvlády a spíše se jednalo jen o kratší historickou etapu, která již v této době byla u konce. Celkově lze navíc doložit i logické geografické rozdělení, kdy Nizozemci na území pronikali z východu, zatímco Španělé měli největší vliv na jeho západě, tedy v sousedství svých nezpochybnitelných držav. (Delgado 2008: 345-346, Ishmael 2013: 96)

Století, ve kterém se konflikt o Essequibo formoval do podoby, která přetrvává do dnešních dnů, je století 19. V něm se odehrálo několik zásadních událostí. Jak již bylo zmíněno výše, za první důležitý mezník je nutné považovat rok 1814. V tomto roce v důsledku událostí, které se odehrály během Napoleonských válek, došlo ke smlouvě mezi Velkou Británií a Nizozemskem, známou jako Anglicko-nizozemská smlouva.⁴ V rámci této smlouvy došlo k územnímu vyrovnání, součástí kterého bylo Velké Británii přiděleno území, které odpovídá současné Guyaně,⁵ zatímco východní část Nizozemské Guyany zůstala pod správou Nizozemí a jde o dnešní Surinam. (Donovan 2004: 671, Robertson 1983: 75)

Druhé a třetí desetiletí 19. století se neslo ve znamení změn také na druhé straně sporu, jelikož v tomto období probíhaly změny ve státních útvarech, které prováděly správu nad územím Venezuely. V druhém desetiletí tohoto století nejdříve probíhala válka za nezávislost, která vyvrcholila vyhlášením nezávislosti v roce 1819, kdy dnešní území Venezuely bylo součástí státního útvaru Velká Kolumbie.⁶ Tento státní útvar zahrnoval území dnešního Ekvádoru, Kolumbie, Panamy a Venezuely a de iure také území dnešní Guayany, právě v oblasti sporného Teritoria Esequiba. Představitelé Velké Kolumbie při vzniku tohoto státu vznesli nárok na toto území až po řeku Esequibo a o tomto nároku informovali představitele Velké Británie. Ti na tento nárok nikterak nereagovali a celou situaci ignorovali. (Donovan 2004: 671)

V roce 1830 poté Venezuela vyhlásila nezávislost jakožto samostatný stát a odtrhla se od Velké Kolumbie, která v druhé polovině 20. let 19. století trpěla vnitřními rozpory v otázce sporu jak mezi federalisty a centralisty, tak také mezi samotnými národy, které ji tvořily. Jakmile se Venezuela osamostatnila, nebyla otázka její východní hranice blíže specifikována v žádné oficiální smlouvě, což je de facto první zárodek sporu o Teritorium Esequiba tak, jak jej známe dnes. (Delgado 2008: 350, Donovan 2004: 672)

Právě z důvodu nejasného vymezení hranice mezi Venezuelou a Britskou Guyanou a dá se předpokládat, že i ze strategického důvodu rozšíření území, představitelé Velké Británie pověřili přírodovědce a zeměměřiče Roberta H. Schomburgka, aby prozkoumal

⁴ Také Anglo-holandská smlouva, Londýnská smlouva či Londýnská konvence (Anglo-Dutch Treaty, Treaty of London a Convention of London)

⁵ Území tří provincií na západě tehdejší Nizozemské Guyany, od roku 1831 označováno jako Britská Guyana

⁶ Oficiální název byl pouze Kolumbie (Colombia), přídavek Velká (Gran) vznikl později a používá se k odlišení tehdejšího státního útvaru se současnou Kolumbií.

sporné území u západní hranice Britské Guyany. Závěry ze své výpravy poté Schomburgk prezentoval v roce 1839 prostřednictvím mapy a především monografie, ve které představil výsledky svého výzkumu a případné nápady ohledně možné hranice. Poté, co se tyto dokumenty dostaly k představitelům Velké Británie, byl Schomburgk v roce 1840 pověřen, aby vymezil západní hranici Britské Guyany. To vše však bez jakékoliv konzultace, a tedy také bez souhlasu ze strany Venezuely. Přesto však v roce 1841 byly vztyčeny sloupy podle vzniklé mapy, která přisuzovala Velké Británii území ještě o něco málo větší, než je současné Teritorium Esequibo. Venezuela zareagovala protestem proti vztyčeným sloupům a Velká Británie je odstranila, nicméně nároku vzniklého vyprodukovanou mapou se již nikdy nevzdala. (Delgado 2008: 350, Donovan 2004: 672)

Nicméně je třeba zmínit i alternativní verzi těchto událostí, která vznikla na konci 19. století, kdy americký prezident Grover Cleveland shledal podezřelým fakt, že jediná takto vymezená hranice, tzv. Schomburgkova linie, byla zakreslena v jeho náčrtku mapy z roku 1840, nicméně její další zaznamenání se objevilo až v letech 1877 a 1886, tedy až po Schomburgkově smrti, v druhém případě navíc byla tato linie posunuta oproti náčrtku na západ, tudíž přičkla Velké Británii ještě více území. Vyslovil tedy domněnku, že tento náčrtek mapy byl později britskou stranou zfalšován. Tento způsob vyložení historie zastává spousta autorů podporující Venezuelský nárok a je jedním z mnoha druhů kontroverze v tomto teritoriálním sporu. (Serbín a Berroterán 2001: 137)

Po tomto incidentu došlo s odstraněním hraničních sloupů také k opětovnému odložení sporu do pozadí. Venezuela dala jasně najevo, že nárok, který vznesla Velká Británie, neodpovídá reálné hranici a není manifestací efektivní správy nad územím. (Donovan 2004: 672) Další desetiletí, tedy prakticky do poloviny 19. Století, byla situace opět neřešena, ačkoliv přesná hranice vymezena nebyla. V roce 1850 byla mezi Venezuelou a Velkou Británií podepsána dohoda, podle které ani jedna strana neměla mít možnost sporné území okupovat, nicméně na dodržování této smlouvy nebylo příliš lpěno, především tedy ze strany Velké Británie. (Serbín a Berroterán 2001: 137-138) V druhé polovině 19. století se totiž začalo ukazovat, že rozsáhlé a málo zalidněné oblasti Teritoria Esequiba skrývají spoustu nalezišť zlata, což opět vznítlo zájem o tuto oblast, nyní především z ekonomických důvodů. Z tohoto důvodu následoval příliv obyvatel především z Britské Guyany, v menším měřítku i ze samotné Velké Británie a byla založena Důlní společnost Britské Guyany (British Guiana Mining Company). To vše

probíhalo za protestů Venezuely, která však v této době nebyla schopna klást výraznější odpor, jelikož se potýkala s vnitřními problémy. (Donovan 2004: 672-673)

Venezuela zareagovala až v roce 1887, kdy přerušila diplomatické vztahy s Velkou Británií a požádala o pomoc USA, kdy se očekávalo, že USA podpoří Venezuelský nárok, z důvodu principů zmíněných v Monroeově doktríně. Venezuela si navíc uvědomovala svou slabost vůči Velké Británii, která v té době byla nejrozsáhlejším impériem na světě, nicméně přidaný tlak ze strany USA by tento nepoměr sil vybalancoval. (Delgado 2008: 350-351, Donovan 2004: 673, Serbín a Berroterán 2001: 138)

USA skutečně o tento spor projevila zájem, který narostl především v době prezidentství již dříve zmíněného Grovera Clevelanda. Ten v roce 1895 zahájil jednání s představiteli Velké Británie s cílem diplomaticky přinutit Velkou Británii usednout k jednacímu stolu a celou problematiku vyřešit pomocí arbitráže. (Robertson 1983: 75) To se povedlo o dva roky později a v roce 1897 byla podepsána mezi Velkou Británií a Venezuelou Smlouva o arbitráži (Treaty of Arbitration). Dle této smlouvy měla proběhnout arbitráž, kdy každou stranu budou zastupovat dva vyjednávači, kteří společně zvolí nezávislého předsedu arbitráže. Článek 13 této smlouvy rovněž zmiňoval, že výsledky arbitráže budou „úplným a konečným vyrovnáním“ v otázkách předložených arbitráži. (Donovan 2004: 676)

Samotná arbitráž proběhla v roce 1899 v Paříži, tudíž je nazývána Pařížskou arbitráží (Paris Arbitration). V rámci této arbitráže nebyli přímo přítomní zástupci Venezuely, kteří nominovali dva zástupce z USA, aby je na této arbitráži zastupovali. Tito zástupci společně s dvěma zástupci Velké Británie zvolili za předsedu arbitráže ruského zástupce Fedora Martense. (Delgado 2008: 351) Výsledek jednání těchto zástupců byl pro Venezuelu obrovským zklamáním, jelikož arbitráž přiznala více než 85 procent sporného území Velké Británii. Ta podle výsledku arbitráže získala téměř 117 tisíc kilometrů čtverečních území, zatímco Venezuele připadlo pouhých 20 tisíc kilometrů čtverečních. Výsledný dokument byl rovněž kritizován pro svou vágnost a nezdůraznění důvodů, jakými dospěl k určeným závěrům. Také podle kritiků nebyly zohledněny okolnosti zmíněné ve Smlouvě o arbitráži z roku 1897, především kritérium tzv. konstruktivní okupace (constructive occupation). (Donovan 2004: 676-677) I přes toto značné rozčarování představitelé Venezuely výsledek arbitráže přijali podle zmíněného

článku ze smlouvy 1897 a považovali tento spor za vyřešený. A ačkoliv se během první poloviny 20. století snažili výslednou smlouvu sporadicky soudně napadat, v rámci mezinárodního systému tento spor již nebudil emoce a nedošlo k žádnému obnovení jednání. (Serbín a Berroterán 2001: 138)

Vývoj sporu ve 20. století

Tento stav vydržel téměř půl století, konkrétně do roku 1949, kdy zemřel poslední pamětní přímo se účastníci Pařížské arbitráže. Tím byl Severo Mallet-Prevost, který působil v roli poradce a sekretáře amerických zástupců Venezuely. Na jeho žádost bylo po jeho smrti publikováno memorandum, podle kterého byl výsledek arbitráže výsledkem tajné dohody mezi členy komise z USA a Velké Británie. Zástupci USA měli být konfrontováni ruským předsedou Martensem, který jim měl předložit výslednou smlouvu s tím, že pokud ji odmítnou, zástupci Velké Británie a on jako předseda, prosadí výsledek ještě příznivější pro Velkou Británii. (Delgado 2008: 352, Donovan 2004: 678, Serbín a Berroterán 2001: 139)

Ihned po vydání tohoto memoranda Venezuela odmítla výsledky Pařížské arbitráže, jelikož se dle ní jedná o nulitní právní akt, tedy akt bez právní hodnoty. Velká Británie však jakékoliv námitky ignorovala a rovněž nevznikl dostatečný mezinárodní tlak, který by se situací zabýval. (Donovan 2004: 678) Situace se změnila v šedesátých letech, v době, kdy se připravovala nezávislost Guyany⁷ na Velké Británii. Jelikož by Guyana z pozice nového a mnohem slabšího státu, než je Velká Británie, nemohla pokračovat v této politice ignorování Venezuely, začaly v roce 1962 jednání, které vyvrcholily v únoru 1966 podepsáním tzv. Ženevské dohody (Geneva Agreement). (Serbín a Berroterán 2001: 139)

V rámci ní byla zřízena hraniční komise, která měla otázku sporného území vyřešit. Tu tvořili dva zástupci Venezuely a dva zástupci již nezávislé Guyany, která vyhlásila nezávislost v květnu 1966, tři měsíce po podepsání Ženevské dohody. Také bylo určeno, že pokud tato komise nenalezne řešení do 4 let od podepsání dohody, bude zvolen jeden ze způsobů řešení podle článku 33 Charty OSN. Pokud by během dalších tří měsíců nebylo určeno, jakým způsobem bude probíhat řešení sporu podle tohoto článku, generální tajemník OSN měl určit, jakým způsobem bude řešení sporu probíhat. (Serbín a Berroterán 2001: 139)

⁷ Současným oficiálním názvem Guyanská kooperativní republika (Co-operative Republic of Guyana), v textu dále používán zkrácený název Guyana

K vyřešení během čtyřletého stanoveného období nedošlo, tudíž v roce 1970 měla následovat diskuze o zvolení prostředku dle Charty OSN, podle kterého se spor bude řešit. Nicméně k tomuto v tomto roce nedošlo, jelikož v červnu 1970 zástupci Guyany, Velké Británie a Venezuely podepsali Protokol z Port of Spain, podle kterého došlo k moratoriu na 12 let, navíc s automatickým prodloužením o dalších 12 let, pokud ani jedna ze stran nevznese námitku. (Donovan 2004: 679)

V roce 1981, tedy rok před koncem moratoria, Venezuela oznámila, že nemá zájem moratorium prodloužit, tudíž k automatickému prodloužení nedošlo, a po jeho vypršení v roce 1982 mělo následovat obnovení snah o řešení sporu. Konkrétně tedy dohoda o způsobu jakým se situace bude řešit podle článku 33 Charty OSN. (Serbín a Berroterán 2001: 140) Ačkoliv Guyana původně prohlašovala, že je otevřena jakékoliv možnosti, situace skončila na mrtvém bodě, když Venezuela prosazovala bilaterální jednání, zatímco Guyana nakonec prosazovala pouze soudní jednání u Mezinárodního soudního dvora v Haagu. (Ishmael 2015: 59)

Vývoj sporu vedoucí k jeho posunutí k Mezinárodnímu soudnímu dvoru

Nakonec se tedy do hry skutečně vložil samotný generální tajemník OSN, který v roce 1983 navrhnul tzv. „proces dobrých služeb“ (Good Offices Process). (Serbín a Berroterán 2001: 140) V rámci tohoto principu je zvolen diplomat, který funguje prakticky téměř jako mediátor, nicméně jeho cílem je pouze napomoci zahájení jednání, načež samotných jednání, na rozdíl od mediátora, se již neúčastní. (Sucharitkul 1968: 339) Kvůli neshodám mezi oběma státy však oficiálně proces začal až v roce 1990, kdy začal první proces dobrých služeb, který byl následovaný dalšími dvěma, které začínaly v roce 1999, respektive 2010. A přestože došlo k určitému zlepšení vztahů mezi státy, například v ekonomickém sektoru, v otázce sporného území jakýkoliv progres stagnoval, jelikož ani jedna strana nebyla ochotna ustoupit, tudíž proces dobrých služeb, kterým vypršel mandát v roce 2017, nepřinesl řešení. (Homer 2018: 36-38)

V roce 2015 také došlo k opětovné eskalaci sporu, z důvodu stejných jako o zhruba 150 let dříve, tedy kvůli nálezům surovin. Nyní však místo zlata byla v oblasti objevena rozsáhlá ložiska ropy. Guyana vydala společnosti ExxonMobil koncesi na těžbu ropy ve sporné oblasti, což vyvolalo nevoli ze strany Venezuely. Ta se dožadovala zneplatnění této koncese a zastavení jakýchkoliv podobných aktivit, jelikož se dle jejich představitelů jedná o porušení Ženevské dohody. (Sanders 2020)

Po vypršení mandátu procesu dobrých služeb v roce 2017 se, vzhledem k eskalaci v předchozích letech, rozhodlo, že spor bude podstoupen Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu. V březnu roku 2018 Guyana vyplnila žádost k této instituci o konečném řešení této otázky, které však Venezuela odmítla a tuto žádost napadla s tím, že tato soudní instituce nemá jurisdikci k řešení tohoto případu, pokud si Venezuela nepřeje, aby byl u tohoto soudního dvora řešen. Nicméně samotný soudní dvůr v roce 2020 vynesl rozsudek, podle kterého jurisdikci v tomto případě má, a tedy účast Venezuely je tímto de facto vynucena i přes její nesouhlas. (Gómez-Guaimara a Montiel 2021, ICJ.org 2020) Tento rozsudek nejenže vyvolal vlnu nevole ve Venezuele, ale také může mít dalekosáhlé následky v rámci mezinárodního práva jako významný nový precedent, což bude přiblíženo v další kapitole.

V současnosti je tedy spor ve stavu, kdy se čeká na jeho řešení u Mezinárodního soudního dvora, kdy v roce 2021 byla specifikována data, do kterých mají být předána stanoviska jednotlivých aktérů. Ta byla stanovena na 8. března 2022 pro Guayanu a přesně o rok později na stanovisko Venezuely. Samotný soudní proces tedy proběhne nejdříve za dva roky.

Právní stránka sporu Venezuela versus Guyana

Samotný spor Venezuely a Guyany je z právního hlediska poměrně komplikovaný a je velmi závislý na prokázání historických událostí spojených s memorandem Mallet-Prevosta. Nicméně přestože samotné řešení sporu u Mezinárodního soudního dvora bude trvat několik let, již nyní je dílčí část tohoto sporu poměrně kontroverzní a vyvolala smíšené reakce u odborné komunity. V této části práce bude představeno právní pozadí sporu s výčtem významných dokumentů ovlivňujících a tvořících tento spor, s podrobným představením následků rozsudku z prosince 2020 a představením očekávaných pozic obou aktérů a predikcí možných výsledků, které může soud ve svém nálezu představit.

Z historických pramenů je otázka ovládnutí Teritoria Esequiba do 19. století poměrně nejasná. Hispanofonní i anglofonní prameny zmiňují přítomnost Španělska, respektive Velké Británie způsobem, který si de facto protiřečí. Je tedy velmi těžké určit, jaká byla reálná situace v této otázce. Nicméně pro obě strany by bylo velmi složité dokazovat suverénní přítomnost ve sporné oblasti. Dá se tedy z právního hlediska říct, že ani jeden stát neměl na území takový vliv, aby se dalo hovořit o tom, že by mohl argumentovat principem efektivní okupace s reálnou šancí na úspěch. Lze tedy konstatovat, že v době, kdy byla vyhlášena nezávislost Venezuely, která toto území nárokovala v plném rozsahu, nelze z právního hlediska přiřknout toto území Venezuele podle principu *uti possidetis juris*, jelikož de iure toto území Španělsko neovládalo.

Skutečné jádro sporu, který trvá do dnešních dnů, se z právního hlediska tvořilo primárně v 19. století. Na přelomu 30. a 40. let se iniciativy k vyřešení sporu chopila Velká Británie. Nicméně z této unilaterální iniciativy vznikla pouze tzv. Schomburgkova linie, která byla velice příznivá právě pro Velkou Británii. Tato linie je také poměrně kontroverzní, jelikož venezuelská strana ji považovala za uměle vytvořenou až po smrti jejího údajného tvůrce. V rámci Venezuely a jejích spojenců byla tato teorie na konci 19. století populární, nicméně i přes jisté nesrovnalosti v mapách nebylo přesně doloženo, že se jedná o podvod. Velká Británie podle této linie začala demarkovat hranici mezi Venezuelou a Britskou Guyanou, ale po protestech Venezuely toho zanechala. V roce 1850 obě strany podepsaly smlouvu, která měla zamezit okupování sporného území, avšak tato smlouva neměla přílišný účinek, jelikož byla porušována z obou stran, významněji postupem času ze strany Velké Británie.

Na konci 19. století požádala Venezuela o pomoc Spojené státy americké, které měly přinést vyrovnání sil na mezinárodním poli, kde Velká Británie měla výrazně silnější pozici než Venezuela. Během administrativy prezidenta Clevelanda Spojené státy americké skutečně přinutily Velkou Británii spor o území řešit na bilaterální úrovni a v roce 1897 byla podepsána Smlouva o arbitráži, podle které se měla uskutečnit arbitráž, jejíž výsledek měl podle článku 13 této smlouvy být finálním řešením tohoto sporu. (Donovan 2004: 676) V roce 1899 proběhla samotná arbitráž, která do dějin vstoupila jako Pařížská arbitráž. V ní zastupovali každou stranu dva zástupci, kdy Venezuelu zastupovali dva představitelé z USA, zatímco Britskou Guyanu dva zástupci Velké Británie. Ti zvolili za předsedu arbitráže ruského diplomata Martense. Výsledek arbitráže byl velmi probritský, kdy Venezuela získala pouze zhruba 15 procent sporného území, zbytek připadl Britské Guyaně, tedy pod správu Velké Británie. Venezuela i přes zklamání z výsledku této arbitráže ctíla článek 13 Smlouvy o arbitráži z roku 1897 a výsledek přijala.

O 50 let později po smrti Severa Mallet-Prevost se v jeho memorandu objevilo obvinění, že samotná arbitráž byla zmanipulovaná ve prospěch Velké Británie. Předseda Mertens měl vyhrožovat americkým zástupcům, že pokud nepřijmou verzi dohody, která nakonec byla přijata, spolu s britskými zástupci zajistí prosazení dohody, která bude vůči Venezuele ještě méně přívětivá. Venezuela v reakci na toto memorandum prohlásila výsledek Pařížské arbitráže za nulitní akt a spor se znovu otevřel.

V 60. letech 20. století se začalo schylovat k vyhlášení nezávislosti Guyany na Velké Británii, což přinutilo Velkou Británii zapojit se do jednání s Venezuelou a pokusit se obnovený spor vyřešit. Výsledkem těchto jednání byla Ženevská dohoda, která zřizovala hraniční komisi, která měla spor vyřešit vytyčením hranice mezi Venezuelou a nezávislou Guyanou. Jako pojistky pro konečné vyřešení sporu pak byla uvedena časová období, do kterých se musí hranice vytyčit, případně vyřešit spor jiným způsobem. Pokud by se tak nestalo, měl o způsobu vyřešení sporu rozhodnout generální tajemník OSN. Tato poslední možnost měla nastat v roce 1970, avšak obě strany podepsáním Protokolu z Port of Spain potvrdily 12leté moratorium na toto řešení s automatickým prodloužením. To by mohlo být zastaveno, pokud by o to kterákoliv strana požádala, což provedla Venezuela v roce 1981. Do vyřešení sporu tedy zasáhl generální tajemník OSN a zvolil se postup tzv. „procesu dobrých služeb.“ Ve třech fázích, které dohromady trvaly až do roku 2017, však k žádnému přiblížení se k řešení

tohoto vleklého sporu nedošlo. V reakci na to generální tajemník OSN doporučil řešení u Mezinárodního soudního dvora v Haagu. Tam také konflikt jednostranně posunula Guyana v březnu roku 2018, nicméně Venezuela tento jednostranný akt napadla, kdy v běžné praxi tento osudní dvůr nemá jurisdikci řešit spory, pokud s tím nesouhlasí obě strany. Nicméně ve verdiktu z roku 2020 soudní dvůr rozhodl, že tuto jurisdikci má, čímž de facto přinutil Venezuelu participovat proti její vůli.

Rozsudek z roku 2020 a jeho dopady na mezinárodní právo

Právě zmíněný rozsudek z konce minulého roku se stal poměrně kontroverzním a vyvolal celou řadu otázek mezi odborníky, kteří se mezinárodním právem zabývají. Nedá se říci, že by tento rozsudek byl vzhledem k právnímu pozadí, na kterém stál, zcela neopodstatněný, přesto však šlo o poměrně zásadní průlom, kdy Mezinárodní soudní dvůr rozhodl odlišně od předchozích rozsudků, jako například ve sporu Džibutsko versus Francie z roku 2008 (ICJ.org 2008), kdy uznal, že je třeba souhlas obou stran sporu s procesem u této instituce. Právě proto nále z roku 2020 vyvolal otázky, zdali nepůjde o nebezpečný precedent, který za určitých okolností donutí státy participovat na řešeních sporu u Mezinárodního soudního dvora, ačkoliv s tím nebudou souhlasit. Nicméně je nutné zmínit, že právní pozadí, na kterém byl tento nále z postaven, je poměrně specifické a bylo by velkým zjednodušením aplikovat výsledek tohoto nálezu na jakýkoliv jiný spor, kde jedna strana nesouhlasí s řešením u soudního dvora.

Argumenty Guyany byly postaveny na zmíněné Ženevské dohodě, která v článku 4 zmiňuje, že pokud nedojde v uvedené časové lhůtě k vyřešení sporu, obrátí se obě strany na vhodný mezinárodní orgán, pokud se na něm neshodnou, tak na generálního tajemníka OSN, který vybere možnost jeho řešení podle článku 33 Charty OSN. (UN.org 2021) Tento článek explicitně zmiňuje možnost soudního řízení (OSN.cz 2021), které také generální tajemník OSN v roce 2018 doporučil, což vedlo Guyanu k posunutí sporu k Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu.

Z tohoto hlediska je nále z této instituce z roku 2020, ohledně jeho jurisdikce nad tímto případem, na první pohled právně zcela legitimní. Proti tomu však stále stojí zmíněná potřeba souhlasu obou stran, která v tomto případě nebyla přímo poskytnuta. Ačkoliv tedy zde je právní posloupnost, která ospravedlňuje přijetí jurisdikce nad tímto sporem bez přímého souhlasu Venezuely, takovýto postup není možno zařadit do možností

uvedených v článku 36 Statutu Mezinárodního soudního dvora, který se zabývá způsoby nabytí jurisdikce na spory. Podle stejného článku v případě sporů o jurisdikci nad určitým sporem rozhoduje tento soudní dvůr. (ICJ.org 2021, OSN.cz 2021) To se také v tomto případě stalo.

Nastalo tedy řízení ohledně toho, zdali má Mezinárodní soudní dvůr jurisdikci nad tímto případem i přes nesouhlas Venezuely. Právě souhlas obou stran je jedním z principů nabytí jurisdikce, což potvrzovaly i precedenty a byla to běžně uznaná praxe. Soudní dvůr se zabýval především výkladem Ženevské smlouvy, a zdali její přijetí zavázalo Venezuelu přijmout jurisdikci Mezinárodního soudního dvora. Rozpory ohledně tohoto problému nastaly i mezi samotným tribunálem, kdy bylo jedním ze soudců poukazováno na fakt, že pro to, aby soudní dvůr nabyl jurisdikci v tomto sporu, musela by být podepsána separátní speciální dohoda a samotná Ženevská dohoda nestačí, pokud Venezuela odmítá jurisdikci v tomto případě. (Gómez-Guaimara a Montiel 2021)

Dohady panovaly také nad tím, zdali je možno naplnit Ženevskou dohodu a zároveň spor nevyřešit, nebo zdali je možnost legálně naplnit znění smlouvy, aby zároveň spor zůstal nevyřešen. K této problematice byla i vznesena otázka na přítomné strany, tedy pouze ke Guyaně. Guyana, která podporuje soudní řešení sporu, odpověděla, že neexistuje možnost nevyřešení sporu a že cílem Ženevské dohody bylo právě tento spor definitivně vyřešit. To sice je pravda, nicméně z právního hlediska je tato odpověď evidentně účelová, jelikož jsou daná řešení, zahrnutá v Ženevské dohodě, bilaterální, tudíž potenciálně není vyloučeno, aby byla naplněna Ženevská dohoda a spor zůstal nevyřešen. Nicméně odpověď Guyany a její výklad Ženevské smlouvy nakonec soudnímu dvoru stačil, aby v poměru 12 pro a 4 proti rozhodl, že má jurisdikci k řešení tohoto sporu. (ICJ.org 2020, Stefanelli 2020) Hlavním odůvodněním byl právě argument, že pokud by soudní dvůr v této otázce nerozhodl, tak by Ženevská smlouva, vzhledem k nevyřešení sporu, přestala *ex officio*⁸ platit. (Gómez-Guaimara a Montiel 2021)

Toto rozhodnutí bylo velmi očekáváno, jelikož jak lze vidět, obě strany měly právnicky relevantní argumenty pro podporu svého stanoviska. Finální rozhodnutí, které je odrazem pozice Guyany, tedy zaručuje, že se její spor s Venezuelou bude u Mezinárodního soudního dvora řešit. Nicméně následky tohoto verdiktu mohou být

⁸ Z úřední moci, jedná se o ekvivalent *ex officio*

dalekosáhlejší, jak již bylo nastíněno dříve. Ve své podstatě dává tento rozsudek precedent pro případy, kdy jedna strana odmítá řízení u Mezinárodního soudního dvora, avšak, v rámci předchozí právní formulace sporu, je odkazováno na článek 33 Charty OSN. I z tohoto důvodu byl tento nález očekáván a je předmětem zkoumání odborníků na mezinárodní právo pro jeho případné následky. Také fakt, že čtvrtina soudců byla proti tomuto návrhu, naznačuje, že šlo o poměrně kontroverzní téma, jelikož ačkoliv na první pohled takovýto počet není veliký, při nálezech Mezinárodního soudního dvora je takovéto číslo soudců hlasujících proti verdiktu poměrně neobvyklé.

Pozice jednotlivých stran a síla jejich argumentů

Samotný spor se točí převážně kolem Pařížské arbitráže z roku 1899, která přiřkla naprostou většinu sporného území Guyaně. Nicméně samotnou arbitráž a její výsledek provází řada kontroverzí. Například jde o finální podobu textu rozhodnutí této arbitráže, kdy samotný text vykazoval známky zmatečnosti a vynechání významných právnických prvků. Hlavní kontroverze se však objevila po 50 letech od této arbitráže, kdy v roce 1949 po smrti Severa Mallet-Prevosta, jeho memorandum obsahovalo nařknutí Velké Británie a ruského předsedy tehdejší arbitráže z toho, že vyhrožovali americkým zástupcům Venezuely ohledně přijetí ještě více nevýhodného verdiktu, pokud nebudou souhlasit s tímto návrhem.

Venezuelská pozice je v tomto sporu opřena výhradně o toto memorandum, jehož důsledkem bylo jednostranné prohlášení výsledků arbitráže za neplatné ze strany Venezuely. Guyana naopak považuje výsledek arbitráže za závazný a de facto odmítá, že by v současnosti existoval nějaký teritoriální spor, nicméně řídí se Ženevskou dohodou z roku 1966, a proto chce právní stvrzení konce tohoto sporu, které by poskytl Mezinárodní soudní dvůr.

Z hlediska práva tedy Guyana ze svého pohledu nejtěžší část právní stránky sporu má za sebou, jelikož tou bylo přesvědčit Mezinárodní soudní dvůr, že má jurisdikci na řešení tohoto sporu. Při řešení samotného sporu, bude totiž Guyana spíše pasivnějším aktérem, kdy hlavní pozornost v rámci argumentační a dokazovací části bude upřena na Venezuelu. Guyanská pozice je založena na uznávání výsledků Pařížské arbitráže a Ženevské dohody. Guyana se může pokusit vylepšit svou pozici poukázáním na fakt, že Venezuela výsledky arbitráže přijala a námitky vznesla až po půl století, rovněž může přinést důkazy potvrzující obvinění Mallet-Prevosta ze zmanipulované arbitráže za

falešné, nicméně v konečném důsledku nemůže aktivní participací ovlivnit výsledek sporu tak jako protistrana.

Podle předpokladů expertů tedy bude záležet především na tom, jaké důkazy přinese k jednání Venezuela. Pokud by dokázala předložit nezvratné důkazy ohledně toho, že Mallet-Prevostovo memorandum bylo pravdivé a průběh Pařížské arbitráže byl skutečně zmanipulován ve prospěch Velké Británie, mohlo by to výsledné rozhodnutí soudu značně ovlivnit. I v takovém případě by byla však otázka, k jakému stavu by rozhodnutí soudu vedlo, jelikož pokud by byla výsledná smlouva Pařížské arbitráže označena za neplatnou, status quo před touto smlouvou byl probíhající spor o teritorium, tudíž je těžko soudit, k čemu konkrétně by rozhodnutí soudu vedlo, jelikož by pouhým zrušením výsledků Pařížské arbitráže k vyřešení sporu nedošlo.

Očekává se však, že Venezuela vzhledem k tomu, že zmíněná arbitráž proběhla před více než 120 lety a vzhledem k tomu, že jediné reálné napadení férovosti této arbitráže je Mallet-Prevostovo posmrtné memorandum staré více než 70 let, nebude schopna přinést rozhodující důkazy, které by soudní tribunál dokázaly přesvědčit, že Pařížská arbitráž nebyla legitimní. Z právní praxe totiž v těchto případech je právní jednání považováno za legitimní, není-li dokázán opak, tudíž v silnější pozici je Guyana, a tedy Venezuela musí přinést přesvědčivé důkazy, jinak bude pravděpodobně výsledek Pařížské arbitráže potvrzen.

Otázkou zůstává, jak Venezuela na nepříznivý výsledek zareaguje, jelikož již nyní po nálezů Mezinárodního soudního dvora v Haagu z prosince 2020, kterým rozhodl, že má v tomto případě jurisdikci, nejvyšší představitelé Venezuely na začátku roku 2021 tento verdikt odsoudili a naopak svou reakcí konflikt eskalovali. Prezident Maduro ve svém dekretu vyhlásil, kromě stálého nároku na Teritorium Esequiba, také nárok na část teritoriálních vod Guyany. Také došlo k incidentu, kdy byla venezuelskými bezpečnostními silami zadržena dvě guyanská plavidla v místech, které jsou exkluzivní ekonomickou zónou Guyany, ale na které se vztahoval zmíněný nový venezuelský nárok. Prezident Maduro také požádal generálního tajemníka OSN Antónia Guterrese, aby řídil arbitráž místo toho, aby o sporu rozhodoval Mezinárodní soudní dvůr v Haagu. (Charles 2021) Tomuto nebylo vyhověno, nicméně tyto události napovídají, že Venezuela zřejmě nebude ochotna přijmout případné nepříznivé rozhodnutí soudního dvora. A i když se její reakce nedá předpovídat, nabízí se možnost, že ačkoliv by nález

soudního dvora měl spor de iure ukončit, může naopak de facto vést k eskalaci celého sporu.

Historie teritoriálního sporu mezi Bolívií a Chile

Vývoj sporu do 20. století

Územní spor mezi Bolívií a Chile je zřejmě ze všech tří, kterým je v této práci věnována pozornost, ten nejznámější a je mu věnována největší mediální pozornost. Také se dá říct, že ze všech tří se dá považovat za nejvíce vyřešený, ačkoliv se nedá předpokládat, že by se Bolívie svých snah vzdala, přestože Mezinárodní soudní dvůr v Haagu rozhodl v její neprospěch. Pro Bolívii jde totiž nejen o významný ekonomický dopad, které by jí toto území přineslo, nýbrž také o silně symbolický význam, který celý tento spor doprovází a který se váže k jeho hlavní příčině.

Touto příčinou je především tzv. Pacifická válka⁹ a smlouvy odvíjející se od jejího výsledku, které změnily územní rozpoložení v oblasti hranic Bolívie, Chile a Peru. Ačkoliv územní ztráty zaznamenalo i Peru, pro Bolívii byla prohra v této válce naprosto klíčová, jelikož ji připravila o přístup k moři, což zapříčinilo obrovské ekonomické dopady, jelikož ztráta územní kontroly nad přístavy, tím pádem také ztráta přímého napojení na námořní obchod, byla obrovským zásahem do ekonomiky a výrazně omezila možný ekonomický rozvoj Bolívie.

Přestože se dá říci, že následky tohoto konfliktu jsou skutečně pro tento spor do dnešních dnů rozhodující, počátky teritoriálního sporu v oblasti sahají hlouběji do historie než jen k Pacifické válce. Jak již bylo nastíněno, svou roli v tomto sporu hraje i Peru, nicméně největší váha leží na ose Bolívie-Chile a i v této práci bude analýza zaměřena na spor mezi těmito dvěma státy. Peru samozřejmě bude zmíněno z důvodu jeho historické angažovanosti, nicméně v hlubší analýze nebude jeho angažování v tomto sporu více zahrnuto.

Nad územím, které je předmětem sporu, stejně jako nad územím všech zainteresovaných dnešních států, v době před jejich nezávislostí, držela nadvládu pouze jediná koloniální mocnost, a to Španělsko. Přesto však lze první zárodky nejasností, které ke sporu vedly, spatřovat již v době koloniální správy. Oblast pouště Atacama, nacházející se na severu dnešního Chile, byla kvůli nehostinným přírodním podmínkám v době koloniální vlády opomíjena, i přestože tudy měla procházet hranice mezi Peru,

⁹ Také známá jako válka o ledek či Druhá tichomořská válka, proběhnuvší v letech 1879-1883, pro lepší orientaci a odlišení od První tichomořské války bude tento konflikt dále v textu nazýván Pacifická válka

Bolívii¹⁰ a Chile. Všechna tři tato území se již na začátku dekolonizační vlny v Jižní Americe, tedy na počátku druhé dekády, připojila k následování doktríny *uti possidetis juris*. Nicméně právě zmíněný nezájem Španělska o těžko dostupnou oblast v blízkosti pouště Atacama zapříčinil, že hranice mezi nově vzniklými státy v této oblasti nebyla v době koloniální nadvlády pevně stanovena, což zapříčinilo problémy s aplikací doktríny *uti possidetis juris*. (St. John 1994: 2)

Po získání nezávislosti byla nejaktivnější v nárokování si sporného území Bolívie, která, ačkoliv přístup k moři měla, se domnívala, že úzký pruh území bez významnějšího přístavu nebude stačit v případě budoucího rozvoje. Proto již v roce 1825 vznesla nárok na více než 500 kilometrů pobřeží argumentující tím, že ve španělských koloniálních mapách toto území administrativně patřilo k Bolívii. Nicméně jako problematické se ukázalo, že toky řek na těchto mapách, především řeky Copiapó, neodpovídaly skutečným tokům řek v oblasti v té době, což zpochybnilo Bolivijský nárok, nicméně vzhledem k odlehlosti této oblasti okolní státy na tuto skutečnost nereagovaly. Oproti tomu Chile zvolilo dosti odtažitý postoj. Chilská ústava z roku 1833 udává, že Chilské teritorium sahá od Atacamy po mys Horn.¹¹ Nicméně se dá říci, že za nejsevernější místo, kde Chile efektivně ovládalo území, byla právě sporná řeka Copiapó v jižní části pouště Atacama. (St. John 1994: 2)

V 30. a na počátku 40. let se spor o území v oblasti Atacamy přesunul do pozadí, jelikož především politické napětí mezi Bolívií a Peru odsunuly tento spor na druhou kolej pro oba aktéry a jak již bylo zmíněno, Chile samotná v této době svou severní hranici výrazně neřešila. Zhruba v polovině 30. let navíc vznikla Peruánsko-bolivijská konfederace, jejíž vznik vyvolal negativní reakci jak ze strany Argentiny, tak také Chile, která nakonec přerostla až ve války s oběma těmito státy. Po bitvě u Yungay v roce 1839 tato konfederace zanikla. Na počátku 40. let 19. století se poté Peru pokouší o invazi do Bolívie a vypuká válka mezi těmito dvěma státy, která je ukončena mírovou smlouvou v roce 1842. V rámci této smlouvy je pevně vyřešena situace ohledně hranice mezi těmito dvěma státy včetně oblasti severní Atacamy, kdy mírová smlouva zaručovala *status quo ante bellum*. (St. John 1994: 6)

¹⁰ Území zhruba odpovídající Mnohonárodnostnímu státu Bolívie, což je dnešní oficiální název, bylo v době kolonizace nazýváno Horní Peru. Pro zjednodušení používán v tomto textu používán název Bolívie odkazující k tomuto území nezávisle na časové periodě

¹¹ Nejjižnější mys Jižní Ameriky nacházející se v Ohňové zemi.

V této době se také mimoděk stalo něco, co následně podobu oblasti navždy změnilo a zároveň mělo i hlavní vliv na eskalaci sporu mezi Bolívií a Chile. Na peruánské straně Atacamy totiž byla objevena bohatá ložiska guána, což je nahromaděný trus mořských ptáků a v té době bylo velmi významnou surovinou používanou především jako hnojivo. Tento objev totiž vzbudil zájem na straně Chile, které bylo doposud poměrně odtažité. Avšak po peruánském nálezu vyslalo do oblasti Atacamy výpravu s cílem zmapovat možná naleziště guána také na sporném území v oblasti centrální a jižní Atacamy. Nálezy této výpravy vzbudily velký zájem, jelikož předpokládaly velký profit, a proto Chile prohlásilo, že jeho severní hranice je shodná s rovnoběžkou 23° jižní zeměpisné šířky, která prochází blízko přístavu Mejillones, který tehdy patřil Bolívii a který byl také nejzazší hranicí, kterou kvůli guánu prozkoumávala zmíněná výprava. (St. John 1994: 7) Tímto nárokem Chile posunulo svou severní hranici o zhruba čtyři stupně zeměpisné šířky, tedy o necelých 450 kilometrů severně, což vyvolalo značný odpor Bolívie, do jejíhož území tento nárok zasahoval.

V rámci zmíněného posunutí hranice také Chile prohlásilo všechno guáno jižně od této rovnoběžky za chilský majetek, který je možné těžit pouze s chilskou koncesí. Bolívie naopak žádala Chile o uznání 26° jižní zeměpisné šířky jako hranice mezi ní a Chile a vše na sever od této hranice jako suverénní bolivijské území. Nicméně Bolívie zvolila poměrně mírný politický nátlak, při němž během následujících dvou dekad vyslala k chilským představitelům minimálně šest diplomatických misí ve snaze tento spor vyřešit, avšak přesto chilská strana neměla potřebu nastalý stav měnit. Bolívie totiž zvolila diplomatický postup a zaměřila se na vyjednávání s Chile, zatímco se snažila přijít s nezvratnými důkazy, že na toto území mají dle *uti possidetis juris* právo *de iure*. Chile naopak bez ohledu na *uti possidetis juris* či jakýkoliv právní rámec ihned po nárokování tohoto sporného území začalo těžit guáno a území ovládalo *de facto*, což bylo nezpochybnitelné již v polovině 19. století. Bolívie spoléhala, že její nárok *de iure* bude v případném sporu silnější než chilské ovládnutí území *de facto*, nicméně vzhledem k budoucím událostem nikdy k řešení sporu na této rovině nedošlo. (St. John 1994: 7)

V polovině 60. let 19. století totiž Španělsko podniklo ofenzívu u peruánských ostrovů Chíncha, které obsadilo. Tato španělská agrese upozadila spory mezi Andskými státy, u jejichž pobřeží se bojovalo, a tyto státy se spojily proti Španělsku, které v roce 1866 bez úspěchů ustoupilo zpět do Evropy, čímž skončila První tichomořská válka. Nicméně ještě před jejím koncem, v době sblížení Bolívie a Chile vůči společnému nepříteli,

došlo k podpisu Hraniční smlouvy mezi Bolívií a Chile v srpnu 1866.¹² Tato smlouva byla velkou výhrou pro Chile, kdy dva hlavní body hrály výrazně v jeho prospěch. Hranice mezi Bolívií a Chile byla stanovena na 24° jižní zeměpisné šířky, což sice je o 111 kilometrů jižněji než nárokované území od roku 1842, nicméně se jeho Bolívií uznávaná hranice posunula o zhruba 330 km severně, tudíž tato smlouva zaručila územní zisk na úkor do té doby Bolívií nárokované území, který Bolívie právně stvrdila. Součástí smlouvy bylo též poměrně zajímavé urovnání vytvářející kondominium, které znamenalo, že příjmy z guána mezi 23° a 25° jižní zeměpisné šířky, se budou rovnoměrně dělit mezi oba státy. Toto ustanovení bylo také pro Chile výhodné, jelikož bohatší naleziště guána byla severněji od 24. Rovnoběžky, tudíž na území Bolívie, tím pádem Chile z tohoto ustanovení ekonomicky profitovalo, zatímco Bolívie trápila. (Memoria Chilena 2021, St. John 1994: 8)

Jak již bylo zmíněno, pro Bolívií tato smlouva byla mnohem méně výhodná než pro Chile, což vyvolalo nelibost u některých bolívijských představitelů. Po roce 1871, kdy došlo k vyměnění předních představitelů Bolívie, tento odpor přerostl ve snahy smlouvu znovu projednat za lepších podmínek pro Bolívií, což Chile odmítlo. V reakci na to Bolívie prohlásila vše, co bylo vyjednáno za předchozí administrativy, za nulitní, tudíž de facto odmítla závěry Hraniční smlouvy z roku 1866. Došlo k opětovnému zahájení jednání mezi představiteli obou států ve snaze tuto situaci vyřešit. Na konci roku 1872 byl podepsán pakt známý jako Lindsay-Corral protokol (El protocolo de Corral-Lindsay). V rámci tohoto paktu však de facto došlo pouze k rozšíření chilských pravomocí na území kondominia a do rámce surovin, jejichž zisk z tohoto území se dělí, přibyl borax a nitráty. (St. John 1994: 10) Tento pakt také nebyl příznivě přijat v rámci Bolívie. Navíc toto další posílení chilských pravomocí v regionu začalo znepokojovat i Peru, které začalo Bolívií urgovat, aby pakt odmítla.

Bolívie byla vůči tomuto kroku, i přes nesouhlas širší veřejnosti s paktem, zdrženlivá, jelikož se obávala případného přetrhání diplomatických vazeb s Chile. Nicméně byla ochotna k tomuto kroku přistoupit, pokud by došlo k vytvoření aliance mezi Bolívií a Peru. Tato aliance se, i kvůli zájmu Peru na odmítnutí paktu Lindsay-Corral ze strany Bolívie, podařila vyjednat poměrně rychle a již v únoru 1873 byla aliance dohodnuta. Výsledkem toho bylo pro změnu znepokojení Chile, jelikož ačkoliv byla tato aliance

¹² V originále Tratado de Límites entre Chile y Bolivia, v angličtině také používán název Mutual Benefits Treaty

primárně defenzivního zaměření, právní jazyk, jakým byla psána na Chile, působil poměrně agresivně. Navíc existovaly snahy k této alianci přizvat Argentinu, což chilské znepokojení pouze zvýšilo. (St. John 1992: 98-100)

Na podzim roku 1873 začala další jednání mezi Bolívií a Chile ohledně revize Hraniční smlouvy z roku 1866. Po téměř ročních jednáních došlo v srpnu roku 1874 k přijetí Smlouvy ze Sucre¹³, která smlouvu z roku 1866 nahrazovala. V rámci ní se Chile zřeklo prakticky všech výhod plynoucích ze zřízeného kondominia mezi 23. a 25. rovnoběžkou jižní zeměpisné šířky, jediná výhoda, kterou si Chile ponechalo, bylo 50 % zisku z vytěženého guána. Výměnou za to však byla Chile poskytnuta záruka nezvýšení tarifních překážek na chilský export a ekonomické zájmy po dobu 25 let. Pro budoucí vývoj je však důležité zmínit také dohodu nespádající pod Smlouvu ze Sucre, a to dohodu mezi bolívijskou vládou a chilskou společností Compañía de Salitres y Ferrocarril de Antofagosta (Antofagosta Nitrate and Railroad Company). V rámci dohody mezi těmito aktéry bolívijská vláda zaručila od 1. ledna 1874 nezvýšení tarifních překážek vůči této společnosti po dobu 15 let, což se později ukázalo jako velmi klíčový prvek ve vztazích mezi Bolívií a Chile. (St. John 1994: 11)

O pět let později v roce 1878 totiž ze strany bolívijské vlády přišel podnět ke zvýšení poplatků pro tuto společnost. A ačkoliv se nejednalo o zvýšení jakkoliv radikální, šlo především o princip, jelikož Bolívie porušila jak dohodu mezi ní a společností, tak také Smlouvu ze Sucre. Po téměř roce snah pomocí různých návrhů a protinávrhů jak situaci vyřešit bez použití násilí, k deeskalaci nedošlo, naopak bolívijská administrativa stanovila 14. února 1879 jakožto nejzazší termín pro zaplacení zvýšených poplatků. Pokud by se tak nestalo, Bolívie hrozila zabavením majetku této společnosti a jejím rozprodáním. Chile na toto nicméně ani pod touto výhružkou nepřistoupilo a v reakci naopak obsadilo a okupovalo bolívijské území až po 23. rovnoběžku jižní zeměpisné šířky, mimo jiné se takto zmocnilo právě významného přístavu Antofagosta. Bolívie po tomto kroku vyhlásila Chile válku, která navždy změnila politickou mapu v oblasti Atacamy. (Gangopadhyay 2014: 140, Kleiman 2016: 248, St. John 1994: 12)

Po vyhlášení války ze strany Bolívie se Chile obrátilo na Peru a požadovalo, aby se Peru vyjádřilo ke zmíněné smlouvě z roku 1873, která naznačovala alianci mezi Bolívií

¹³ Originální název zní Tratado de Límites entre Bolivia y Chile de 1874, avšak z důvodu zjednodušení bude v textu používán překlad běžně používaného názvu Treaty of Sucre

a Peru. Peru se snažilo zaujímat zdrženlivý postoj, ale po diplomatickém tlaku ze strany Chile odtajnilo podrobnosti smlouvy, stále však otevřeně do konfliktu nevstoupilo, ačkoliv již probíhaly určité přípravy. Chile se dožadovalo, aby Peru tyto přípravy zastavilo a vyhlásilo neutralitu. To však Peru, které se zřejmě obávalo možného spojení Bolívie a Chile proti němu, odmítlo a alianci s Bolívií neporušilo. Chile tedy v dubnu 1879 vyhláší válku jak Bolívii, tak Peru. (St. John 1994: 12)

Ačkoliv jako *casus belli* je nutno de iure brát problematiku požadavku na zvýšení poplatků ze strany Bolívie, což bylo v rozporu se Smlouvou ze Sucre, de facto se dá říci, že šlo o střet asertivní zahraniční politiky Chile, které v té době bylo poměrně stabilním a regionálně silným státem, což dokládaly i zmíněné skutečnosti ohledně kondominia a faktu, že chilské společnosti ovládaly obchod v přímořských oblastech Bolívie. Naproti tomu stála politicky slabá Bolívie, která nedokázala ekonomicky konkurovat Chile a měla za sebou několik velice špatných smluv, které naznačovaly blížící se tragédii. (St. John 1994: 12-13)

Chile se během války pokusilo rozbít alianci Bolívie a Peru diplomaticky, kdy nabízelo Bolívii dohodu, že zajistí teritoriální kompenzaci na území Tacny a Aricy, které tehdy patřily Peru, pokud se Bolívie vzdá svého tehdejšího přímořského území ve prospěch Chile. Podobných nabídek v různých formách Bolívie od Chile v letech 1879 a 1880 dostala několik, nicméně žádnou nepřijala. (St. John 1994: 13) Chile tedy nakonec oba státy vojensky dominovalo, kdy po bitvě u Tacny v roce 1880 byla aliance Bolívie a Peru rozbita, když po drtivé porážce aliance Bolívie kapitulovala. V roce 1881 Chile, které již předchozí rok dobylo provincie Tacna a Arica, dobylo a okupovalo Limu, čímž donutilo peruánské představitele k přesunu do hor. Ti sice kladli odpor další dva roky, nicméně v roce 1883 definitivně kapitulovali. (Gangopadhyay 2014: 140, Kleiman 2016: 248)

Následkem války byly dvě smlouvy. Ancónská smlouva (Tratado de Ancón) z roku 1883, která urovnala poměry mezi Chile a Peru a Smlouva z Valparaísa (Tratado de Valparaíso) z roku 1884 částečně řešila spory mezi Bolívií a Chile, nicméně šlo pouze o příměří a nikoliv konec sporu. Smlouvou z Ancón se Peru ve prospěch Chile vzdalo regionu Tarapacá a rovněž se vzdalo regionů Tacna a Arica, avšak s podmínkou, že za deset let se uskuteční plebiscit, zdali si obyvatelé budou přát zpětné připojení k Peru či zůstat součástí Chile. Tento plebiscit se nakonec nekonal a situace nakonec byla za

pomoci mediace USA dořešena v roce 1929, kdy si Chile ponechalo region Arica, zatímco region Tacna se vrátil k Peru. Chile rovněž Peru zaplatilo finanční kompenzaci. (Gangopadhyay 2014: 140, St. John 1994: 19)

Smlouvou z Valparaísa se z Bolívie stal vnitrozemský stát, jelikož se v rámci ní vzdala své přímořské provincie Atacama ve prospěch Chile. Jednalo se však pouze o dočasné řešení, které podléhalo případným změnám v rámci konečné mírové smlouvy. (Gangopadhyay 2014: 140) V rámci 1895 byla podepsána série tří smluv, které však stále nebyly finálním vyrovnáním po Pacifické válce mezi těmito dvěma státy. Nicméně v rámci těchto smluv Bolívie uznala Chilskou suverenitu nad územím, které získalo na Bolívii, navíc se ke zmíněnému pobřežnímu území přidala také část území v oblasti Puna de Atacama, které Chile okupovalo na Argentíně, která dříve od Bolívie území získala. Nejdůležitějším bodem však zřejmě byl tajný závazek Chile, předat území Tacny a Aricy Bolívii, pokud by je Chile získalo pomocí vyjednávání nebo plebiscitu. Pokud by tato území nebylo schopno získat, mělo Bolívii přislíbit menší území na jihu provincie Arica, které však nebylo de iure součástí Chile. (St. John 1994: 16)

V následujících jednáních bylo dohodnuto, že pokud jakákoliv ze tří smluv z roku 1895 nebude jedním z aktérů ratifikována, žádná z nich nevstoupí v platnost. Vlivní představitelé Bolívie, ačkoliv by jim přijetí smluv zaručovalo de iure nárok na přístup k moři, upozorňovali na fakt, že tato smlouva se de facto obrací proti Peru, jelikož spoléhá na zisk Chile právě na jeho úkor. Rovněž Peru silně proti těmto smlouvám protestovalo, což vyvolalo otázky ohledně jejich realizovatelnosti i na straně Chile. Chile tedy nabídlo Bolívii jednání o konečné mírové smlouvě, která by však nezahrnovala nutnost zajistit Bolívii suverenitu nad pobřežním územím či vlastnictví mořského přístavu. Výměnou za to nabízelo Chile vstřícné ekonomické ústupky např. ve formě převzetí dluhů a postavení železnice z Bolívie do chilského přístavu, kdy by po této ose bylo bolivijské zboží přesouváno bez placení cla. (St. John 1994: 16-17)

Vývoj sporu ve 20. století

Tato smlouva de iure ukončující Pacifickou válku byla představena v říjnu 1904 a ratifikována byla v prosinci téhož roku. Oficiálně se jedná o Smlouvu o míru a přátelství z 20. října 1904 (Tratado de Paz y Amistad del 20 de octubre de 1904). V rámci této smlouvy byla definitivně potvrzena chilská suverenita nad přímořským územím dříve patřícím Bolívii. Bolívie naopak získala záruku volného průchodu zboží přes chilské

území a možnost zřízení vlastní obchodní infrastruktury ve vybraných přístavech. Bolívie také dostala od chilské vlády finanční hotovost a chilská vláda se zavázala na vlastní náklady postavit železnici z La Pazu do Aricy. (Gangopadhyay 2014: 141, Kleiman 2016: 248, St. John 1994: 17)

Tento dokument byl opět diplomatickým vítězstvím pro Chile, které si zajistilo uznání dříve bolivijského pobřežního území jako integrální část Chile a to jak de facto, tak de iure. Naopak Bolívie přímý přístup k moři definitivně ztratila. Množství ústupků, které získala ohledně využití přístavů na chilském území a přímého železničního spojení, se navíc nakonec ukázalo jako dvousečná zbraň, jelikož tyto ústupky částečně oslabily bolivijský nárok na nutnost vlastního přímořského území. Navíc s dokončením zmíněné železnice v roce 1913 zmizel i poslední bod, kterým mohla proti této smlouvě Bolívie v budoucnu protestovat. Ačkoliv tedy pro Bolívii zůstával spor otevřen, Chile jej považovala za vyřízený. (St. John 1994: 17)

Další etapa sporu přišla po první světové válce, kdy v rámci idealistického uspořádání v poválečném světě Peru i Bolívie spatřovaly možnosti, jak na Chile zatlačit ve snaze vyřešit nesrovnalosti plynoucí z porážky v Pacifické válce. Přestože Peru se podařilo světovou komunitu, vůči v té době nevyřešené situaci, ohledně Tacny a Aricy zaujmout, Bolivijské námitky byly odmítnuty, jelikož Společnost národů neměla možnost zasahovat do takovéto smlouvy. Bolívie se tedy alespoň snažila zasahovat do situace ohledně Tacny a Aricy, avšak i zde byla odmítnuta, jelikož Peru i Chile tento spor považovaly za bilaterální problém, na kterém Bolívie nebyla zainteresována a neměla právo se jeho řešení účastnit. Vyřešení tohoto sporu mezi Peru a Chile tedy nakonec pro Bolívii znamenalo pouze potvrzení volného přístupu k Arice, která připadla Chile, ale jinak se žádné její požadavky neseťkaly s úspěchem. (Gangopadhyay 2014: 141, St. John 1994: 17-18)

V třicátých letech 20. století utrpělo Chile první větší diplomatickou porážku, když Bolívie uzavřela s Peru smlouvu, ve které, výměnou za volný průchod zboží peruánským územím, deklarovala, že nemá jakýkoliv politický či teritoriální problém s Peru. Tímto se Bolívie prakticky zřekla jakýchkoliv budoucích nároků na propojení svého území s mořem přes územní zisk na úkor Peru, což byla cesta, kterou Chile prosazovalo prakticky od vypuknutí Pacifické války. (St. John 1994: 19)

V létě roku 1950 bolivijská vláda opět otevřela otázku přístupu k suverénnímu území u moře při jednáních s Chile. Chile bylo ochotno vyjednávat, ale jako protiváhu požadovalo využití vod z jezera Titicaca pro infrastrukturu v Arice, což Bolívie nepřijala. Tuto možnost odsoudilo také Peru, které navíc, v důsledku vyrovnání v roce 1929 mezi ním a Chile, muselo schválit jakékoliv případné změny suverenity na území, které mu před Pacifickou válkou patřilo. Další podobný pokus se odehrál o čtvrtstoletí později v roce 1975, kdy Bolívie opět navrhovala Chile vyjednávat ohledně zajištění suverénního území, které by ji spojovalo s mořem. Chile navrhlo výměnu území severně od Arica za stejně velkou oblast na náhorní plošině Altiplano. Bolívie nejdřív návrh přijala, nicméně poté otočila, argumentující, že by neměla být nucena k teritoriální kompenzaci za území získáno ve válce. Další jednání na toto téma poté zastavilo Peru, které využilo zmíněného práva veta plynoucího z vyrovnání v roce 1929. Peru přišlo s návrhem oblast severně od Arica spravovat na bázi zóny všech tří zemí, nicméně to odmítlo Chile, které toto bralo jako zásah do suverenity, čímž jednání opět zamrzla na mrtvém bodě. (Gangopadhyay 2014: 141, St. John 1994: 20-21)

Vývoj sporu vedoucí k jeho posunutí k Mezinárodnímu soudnímu dvoru

Bolívie po těchto neúspěších na bilaterální úrovni opět posunula své snahy spíše na mezinárodní, tedy multilaterální, úroveň, tentokrát především k Organizaci amerických států. V roce 1979 u výročí sto let od začátku Pacifické války Bolívie postoupila požadavek ohledně mediace k této organizaci, která schválila rezoluci nabádající obě dvě strany k mírovému řešení sporu, kdy by Bolívie získala suverénní přístup k Pacifiku, a Chile by nežádalo žádné teritoriální kompenzace. Tato rezoluce byla v Chile téměř okamžitě zavrhnuta. I v dalších případech se Bolívie ve svých snahách opírala o tuto organizaci, nicméně spíše primárně způsobem, kdy na setkáních představitelů států v rámci této organizace vyzývala představitele Chile k řešení sporu. Pokaždé však tyto výzvy nevedly k žádnému závěru, jelikož Chile považuje tuto otázku za věc historie vyřešenou v roce 1904. Bolívie takto byla na půdě OAS odmítnuta v letech 1994 i 2004. (Gangopadhyay 2014: 142-143)

Poté, co se jednání neposouvala směrem, který by si Bolívie představovala, kdy navíc sám prezident Chile Sebastián Piñera v roce 2011, na výzvu svého bolivijského protějšku Evo Moralese, potvrdil postoj Chile ohledně platnosti smlouvy z roku 1904 a toho, že Chile nevidí důvod, proč by mělo Bolívii odstoupovat území, se Bolívie rozhodla postoupit záležitost Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu. Ovšem

překvapivě se na tuto instituci Bolívie neodkázala z důvodu samotných smluv a samotného sporu o území, avšak hlavní otázkou, kterou měla tato soudní instituce projednat, byla povinnost ze strany Chile k vyjednávání nad otázkou bolivijského suverénního přístupu k moři. (Kleiman 2015: 250) V roce 2018 poté došlo k soudnímu rozhodnutí, které určilo, že Chile nemá povinnost s Bolívií vyjednat v této otázce. (ICJ.org 2018) Toto rozhodnutí tedy potvrdilo, že Chile je v právu, pokud odmítá o otázce přístupu Bolívie k moři přes své území jednat. Nicméně se dá očekávat, že Bolívie nepovažuje konflikt za ukončený, jak naznačil ihned po rozsudku Mezinárodního soudního dvoru také tehdejší bolivijský prezident Morales. (Bonney 2018)

Právní stránka sporu Bolívie a Chile

Na rozdíl od dalších dvou sporů, kterými se zabývá tato práce, spor mezi Bolívií a Chile již byl u Mezinárodního soudního dvora v Haagu projednán a je znám finální verdikt. Rovněž byly zveřejněny argumenty obou stran, které použily ve svém stanovisku před jednáním. Tím pádem také víme, jak k těmto argumentům přistupoval soud. Z tohoto hlediska, na rozdíl od dalších dvou případů v této práci, bude v této části věnované právnímu pozadí sporu Bolívie a Chile kladen menší důraz na historické události sporu a jejich interpretaci pro možná stanoviska obou stran sporu. Naopak bude hlavní důraz kladen na tento významný soudní proces a důsledky jaké může mít nejen na samotný spor, ale také na další spory jako případný precedent.

Ještě před analýzou rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora k otázce tohoto sporu je třeba upřesnit, jakou oblast sporu tato instituce měla projednávat. Bolívie, která v roce 2013 žádost o projednání tohoto sporu k této instituci podala, totiž nežádala o vyjádření k samotnému nároku na přístup k Pacifickému oceánu či k jakémukoliv posouzení ohledně samotné smlouvy z roku 1904. Mezinárodní soudní dvůr v Haagu byl místo toho požádán, aby posoudil, zdali jednání Chile od uzavření smlouvy v roce 1904 vytvořilo povinnost vyjednávat s Bolívií o jejím suverénním přístupu k Pacifiku. Tudíž tato mezinárodní instituce ve svém vyjádření pouze měla určit, zdali Chile musí s Bolívií nad touto problematikou v dobré víře vyjednávat či to není jeho povinnost. Následný výsledek těchto jednání již nebyl podstatou sporu, který byl podstoupen k řešení této instituci, takže i pro Bolívii příznivý výsledek projednání u tohoto soudu a uznání povinnosti Chile vyjednávat *de facto* nezaručoval následný suverénní přístup Bolívie k moři.

Tento přístup Bolívie, která se na Mezinárodní soudní dvůr obrátila s touto poměrně zvláštní problematikou v mezinárodním právu do té doby neviděnou, jak bude uvedeno níže, s nejvyšší pravděpodobností svědčí o poměrně zásadním faktu. Samotná Bolívie si je zřejmě vědoma, že z právního hlediska nemá její nárok na zisk území, které by ji propojilo s Pacifikem, žádnou váhu a není podpořen žádnými validními právními argumenty. Jediná šance jak takovéto území získat je bilaterální dohoda s Chile a posvěcení takovéto dohody ze strany Peru. Nicméně v rámci právního sporu a soudního řízení nemá šanci na rozsudek v její prospěch. Avšak Chile další jednání na toto téma

odmítá, proto Bolívie, aby alespoň udržela naději na suverénní přístup k Pacifiku, zvolila tuto možnost, jak udržet Chile v tomto sporu.

Po přijetí žádosti ohledně řešení zmíněné otázky Mezinárodním soudním dvorem v Haagu, vzneslo Chile v roce 2015 předběžnou námitku ohledně toho, že řešení tohoto sporu tak, jak jej představila Bolívie, nespadá pod jurisdikci této instituce. Nicméně v rámci veřejného slyšení k této otázce Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že podle článku 31 Paktu z Bogoty má jurisdikci nad tímto případem, čímž bylo rozhodnuto, že o tomto sporu v mezích problematiky přednesené Bolívií, bude na půdě této instituce jednáno. (ICJ.org 2018)

Argumenty Bolívie a rozhodnutí soudu

Hlavní linie bolivijských argumentů, představených ve stanovisku pro soudní řízení, byla spojena principem legitimního očekávání. Tento princip, který se ve zmíněném stanovisku opíral o 6 případů konkrétních bilaterálních jednání a unilaterální akty ze strany Chile, ve své podstatě znamená, že tyto akty, stejně jako jeho chování v rámci zmíněných jednání, vzbudilo na straně Bolívie očekávání, které nyní Chile odmítá naplnit. Z tohoto důvodu nenaplnění legitimních očekávání, které předchozími akcemi Chile vytvořilo, je protiprávní a Chile má povinnost o problematice suverénního přístupu Bolívie k Pacifiku jednat. Chile tento princip rozporovalo, kdy argumentovalo tím, že neexistuje v mezinárodním právu doktrína, která by uváděla, že je stát právně zodpovědný, pokud požadavky jiného státu nejsou splněny. V rámci výsledného vyjádření Mezinárodní soudního dvora sice tato instituce uznala, že princip legitimního očekávání byl použit v několika rozhodcích nálezích ve sporech mezi státy a zahraničními investory, nicméně v rámci mezinárodního práva neexistuje obecná doktrína ohledně tohoto principu, tudíž v této části sporu dal Mezinárodní soudní dvůr za pravdu Chile. (ICJ.org 2018)

Dalším argumentem, pro právnickou komunitu podobně překvapivým jako legitimní očekávání, bylo ze strany Bolívie použití zásady *venire contra factum proprium* neboli běžněji známou jako *estoppel*. V praxi tato zásada říká, že není dovoleno být v rozporu se svým jednáním. Tato zásada pak tedy závisí na dobré víře smluvních stran, kdy jedna ze stran nebude rozporovat své dřívější jednání, pokud to je v její prospěch. (Tutko 2010: 32) Přestože podobně jako ve výše zmíněném případě legitimního očekávání, i tato zásada se ve sporech u Mezinárodního soudního dvora v Haagu používá výjimečně,

přeci jen oproti legitimnímu očekávání je použití estoppel podloženo nejen více precedenty, ale také jeho častějším užíváním v jiných typech sporů. Bolívie ve svém stanovisku poukazovala na precedenty ve sporech Hondurasu a Salvadoru a Mauriciu a Velké Británie. Dále byl opět kladen důraz na více než století vzájemných jednání či unilaterálních aktů, které prosazovaly možná jednání s cílem zajistit suverénní přístup Bolívie k Pacifickému oceánu. Je tedy nyní proti této zásadě porušit toto minulé chování a odmítat jednání o této problematice. Chile podobně jako ve výše zmíněném případě legitimního očekávání nesouhlasilo s tím, že by zásada estoppel měla být na tento případ uplatněna. Především poukazovala na to, že ačkoliv byla tato jednání vedena, v žádném jejich bodě se Chile právně nezavázalo o této problematice vyjednávat, tudíž nelze říci, že by změna tohoto chování byla porušením tohoto právního principu, jelikož pro aplikaci zásady estoppel musí být porušeno dřívější jednání, které je právně závazné. Soud ve svém verdiktu dal opět za pravdu chilské argumentaci, jelikož neshledal právní základ pro aplikaci zásady estoppel, a tudíž ani pro povinnost Chile vyjednávat o suverénním přístupu Bolívie k Pacifiku na základě porušení právního jednání touto zásadou. (ICJ.org 2018)

Bolívie rovněž podpořila své celkové stanovisko precedenty podporujícími myšlenku toho, že unilaterální jednání státu může přerůst v právní závazek. Již před samotným zveřejněním bolivijského stanoviska se právě o těchto precedentech mluvilo jako o jednom z hlavních argumentů, které mohou v tomto sporu zajistit Bolívii vítězství, jelikož ačkoliv se její celková argumentace obecně brala za slabou, precedenty Mezinárodního soudního dvora v Haagu naznačovaly, že v podobných případech bylo rozhodnuto tak, že by v případě stejného verdiktu v tomto sporu byla úspěšná Bolívie. Za hlavní dva případy, kterými se očekávalo, že bude Bolívie argumentovat, jsou případy sporu Kambodža versus Thajsko z roku 1962 a Francie versus Nový Zéland z roku 1974. (Guzmán Escobari 2014) A ačkoliv prvně jmenovaný případ se nakonec ve finálním verdiktu ani neobjevil, druhý jmenovaný případ byl brán v potaz, navíc společně se souvisejícím případem Austrálie versus Francie. Oba tyto případy zahrnuté v konečném verdiktu Mezinárodního soudního dvora v Haagu souvisely s francouzskými jadernými testy v jižní části Pacifiku. Francie, která zde prováděla jaderné testy, oznámila představitelům Nového Zélandu, že po dokončení série testů naplánovaných na léto budou moci být testy ukončeny. A přestože Francie poté argumentovala, že toto prohlášení pouze nabízelo možnost ukončení těchto testů a není

právně závazné, soudní dvůr rozhodl o opaku, kdy prohlásil, že unilaterální akty zahrnující právní či faktickou situaci mohou nabýt právní závaznosti, což bylo dle soudu naplněno v tomto případě. (Kleiman 2016: 253) V rámci sporu Bolívie a Chile Mezinárodní soudní dvůr uznal, že výše zmíněné platí a ve specifických případech mohou skutečně takovéto deklaráce nabýt formy právního závazku povinnosti. Nicméně po studiu formulace Chile, v otázkách možného jednání nad problematikou bolivijského přístupu k Pacifickému oceánu, nedošlo podle závěrečného verdiktu soudního dvora k deklarácím podobného rázu jako v případě Francie v otázce jaderných testů v jižní části Pacifiku. Soud se domníval, že argumentace Chile představovala ve všech případech pouze jeho dobrou vůli nad touto věcí jednat a vyjít Bolívii vstříc, avšak žádná z představených formulací nebyla pro soudní dvůr dostatečnou, aby uznala, že by chilské unilaterální akty vůči Bolívii v této otázce měly mít za následek povinnost vstoupit do jednání o této otázce. (ICJ.org 2018)

Jak je tedy patrné, žádné z dílčích argumentů, které představila Bolívie na podporu svého stanoviska, nebyly shledány soudním dvorem relevantními, případně pouze v takové míře, že nebyly aplikovatelné pro tento specifický případ. Finální verdikt soudního dvora z 1. října 2018 tedy zná, že neexistuje zákonná povinnost Chile vstoupit do jednání s Bolívií ohledně jejího suverénního přístupu k Pacifickému oceánu. Rovněž další dílčí nároky Bolívie, které se týkaly formy těchto jednání, byly zamítnuty. V obou těchto případech byl konečný počet hlasů 12 pro a 3 proti. Dovětek k tomuto verdiktu zmiňuje, že výsledný nálezný by neměl být chápán jako vylučující další bilaterální jednání na bázi dobrého sousedství. (ICJ.org 2018) Nicméně takovéto jednání nyní již mohou být zahájena a probíhat pouze z dobré vůle Chile, které k nim nemá zákonnou povinnost.

Dopady rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora

Samotné rozhodnutí soudního dvora, který požadavky Bolívie zamítl ve všech ohledech, má dopady na dvou rovinách. Jedná se o samotný spor a jeho strany, kdy především Bolívii tento verdikt značně limituje, nicméně ve své podstatě se pouze potvrdila legálnost statu quo, jelikož Chile odmítalo vyjednávat i před tímto verdiktem. Druhou rovinou, na kterou tento rozsudek může mít dopady je mezinárodní právo jako takové, jelikož, vzhledem k uvedeným precedentům na podobné téma, je tento rozsudek, který je k těmto případům opačný, poměrně zajímavý, jelikož může

poznámenat nový trend nejen na poli práva, ale de facto i samotné diplomacie a mezinárodní politiky, jak bude vysvětleno níže.

Zamítavé stanovisko soudního dvora v neprospěch Bolívie zřejmě nebude znamenat konec tohoto sporu, jak bylo patrné z reakce tehdejšího prezidenta Bolívie Eva Moralese, která byla představena výše. Dá se však předpokládat, že toto vyjádření Mezinárodního soudního dvora přiměje Bolívii k opětovnému přesunutí prosazování jejího nároku z multilaterální na bilaterální úroveň. Jelikož jak Organizace spojených národů, tak Organizace amerických států, jakožto dvě nejvýznamnější platformy, na které se mohla Bolívie obrátit, budou tímto rozhodnutím vázány, dá se předpokládat, že Bolívie nebude mít možnost najít podporu na mezinárodním poli. Ochota Chile na toto téma jednat zřejmě není nikterak veliká, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že se jedná o situaci, která vede k její teritoriální ztrátě. Nejpravděpodobnější scénář pro blízkou budoucnost tedy představuje Bolívii, která se svého nároku na suverénní přístup k Pacifiku nevzdala, nicméně její jediná možnost je přinutit Chile zasednout k jednacímu stolu, což zřejmě bude úkol nad bolivijské síly. Tato situace by se mohla změnit v případě masivní politické obměny v regionu, pravděpodobněji snad v případě chilské potřeby zisku bolivijských surovin, což je v současnosti zřejmě jediná reálná přidaná hodnota, kterou Bolívie k jednání přináší. Z hlediska mezinárodního práva je však spor vyřešen, jelikož Smlouva z roku 1904 je stále platná a účinná a nález Mezinárodního soudního dvora z roku 2018 toto de facto potvrdil a nenašel v jednáních Chile od podepsání této smlouvy známku toho, že by vznikla zákonná povinnost jednat nad změnou statu quo a suverénním přístupem Bolívie k Pacifickému oceánu.

Co se týče dopadů na poli mezinárodním, je zatím zřejmě po dvou a půl letech brzo hodnotit, jak významný tento precedent může být. Z hlediska právního precedentu se tento nový nález řadí na úroveň dřívějších nálezů zmíněných v textu, tedy případů Kambodža versus Thajsko a Francie versus Nový Zéland. Vzhledem k jeho větší aktuálnosti se však dá očekávat, že by mohl mezinárodní právo ovlivňovat více, což vzhledem k tomu, že je opačný od předchozích verdiktů soudního dvora, může znamenat změnu v některých sporech. Právě s ohledem na tyto precedenty je nález z roku 2018 zřejmě nejvíce překvapivý, jelikož je nepsaným pravidlem, že v podobných případech soudní dvůr v otázkách mezinárodního práva rozhoduje podobně.

Tento rozsudek svým způsobem vnáší i jeden nový důležitý aspekt do otázky diplomacie a mezinárodní politiky. Vzhledem k tomu, že v nálezu Mezinárodního soudního dvora lze spatřovat, že aby z psané či verbální komunikace představitelů států vznikla zákonná povinnost, je třeba poměrně přesná struktura textu, který nevytváří dojem dobré vůli či pouze ochoty. Je naopak nutné, aby z formulace zákonná povinnost přímo vyplývala. Tím pádem v případě, že se uchýlí k obecnějšímu a vágnějšímu vyjádření, je svým způsobem znehodnoceno slovo těchto představitelů. Tedy ve smyslu toho, že jejich slovo v mnoha případech nemá zákonnou váhu, což může znamenat problematický trend v otázce různých vyjednávání. (Kleiman 2016: 257) Tento precedent, který snižuje závaznost důsledků slov představitelů států ve formálních jednáních, může snížit význam takovýchto prohlášení, pokud bude jejich obsah podán vágně.

Historie sporu mezi Guatemalou a Belize

Vývoj sporu do 20. století

Spor Guatemaly a Belize je komplikovaný hraniční a teritoriální spor, který má také jistý regionální přesah z důvodu na něj částečně navazující problematiky ohledně vymezení teritoriálních vod, do kterého je, mimo těchto dvou aktérů, zapleten také Honduras. Nicméně tato problematika, ačkoliv se sporem Guatemaly a Belize souvisí, má základ v jiných právních dokumentech než jejich samotný teritoriální spor. Z tohoto důvodu bude tato část sporu ohledně teritoriálních vod řešena pouze okrajově, nicméně pro hlubší pochopení důsledků tohoto sporu je nutné existenci této problematiky zmínit.

Stejně jako další spory v této práci je i teritoriální spor mezi Guatemalou a Belize spojen s principem *uti possidetis juris*, ačkoliv navazuje na dobu ještě před dekolonizací. Navíc je tento konflikt poměrně specifický tím, že nynější Belize nelze považovat za kolonii ve stejném slova smyslu jako například Guyanu, což bude podrobněji představeno v rámci historických souvislostí.

V rámci celé éry kolonizace, tedy od konce 15. století až do počátků století 19., mělo v oblasti dominantní roli Španělské království. Ve Střední Americe, pokud mluvíme pouze o kontinentu a nikoliv Karibských ostrovech, prakticky neměli konkurenci a ovládali *de facto* celé její území, což právě, až na výjimku Belize, odráží i dnešní politická mapa této části světa, kdy všechny ostatní nástupnické státy jsou hispanofonní. Historici se však všeobecně shodují, že většina území dnešního Belize nebyla Španěly kolonizována a první stálé evropské obyvatelstvo tvořili skutečně Britové. Přesto však podle papežské buly *Inter Caetera* z roku 1493, která rozdělovala nově objevené území Ameriky, připadla celá Střední Amerika, včetně dnešní Belize, Španělskému království. (Shoman 2010: 23, Whitaker 2013: 37, Young a Young 1988: 10)

Španělům se nikdy nepodařilo porazit a ovládnout původní mayské obyvatelstvo, které v oblasti žilo, proto, ačkoliv si území dnešní Belize nárokovali, nikdy na něm nezřídili trvalé osídlení. (Wiegand 2005: 351) Pobřeží Belize se tak na konci 16., ale především pak v průběhu 17. století, stalo jednou ze základů pirátů, kteří odsud až do druhé poloviny tohoto století přepadávali a rabovali španělské obchodní lodě. Zhruba v polovině 17. století se do oblasti Belize začali stěhovat také Britové, a to především z Jamajky, za účelem těžby dřeva. Právě dřevo bylo pro rozvoj Belize velmi významné,

jelikož v oblasti se nacházely významné zásoby vzácných dřevin, především kameškového a mahagonového dřeva. (Shoman 2010: 24, Whitaker 2013: 37)

Situaci ohledně britského osídlení na území dnešní Belize částečně řešily smlouvy z roku 1667 a 1670, obě dvě nazvané Smlouva z Madridu (Tratado de Madrid, Treaty of Madrid). Tyto smlouvy řešily především poměry mezi Španěly a Brity v oblasti Karibiku, kde tyto dvě monarchie bojovaly o moc, nicméně nakonec zasáhly i oblasti Belize. Španělé totiž v rámci těchto smluv darovali Britům koncese na obchod se zmíněnými dřevy v oblasti dnešního severního Belize. Výměnou za tyto koncese měli Britové pomoci Španělům s potlačením pirátství v oblasti. Následkem tohoto se spousta bývalých pirátů usadila právě v oblasti Belize a začali také obchodovat se dřevem. (Shoman 2010: 24, Whitaker 2013: 37, Wiegand 2005: 351)

V průběhu první poloviny 18. století se Španělé občasné snažili napadnout a zničit britské osídlení v oblasti, nicméně nikdy se jim to nepodařilo. Pro Španěly tato otázka nebyla natolik klíčová, navíc britské námořní síly v oblasti byly poměrně dosti silné. Ačkoliv tedy Španělé takto zkoušeli britské osídlení zničit a Britové zase začali těžit dřevo i v oblastech mimo ty, kde jim to bylo koncesemi umožněno, ani jedna strana této situaci nepřikládala velkou váhu. (Wiegand 2005: 351)

Druhá polovina 18. století se však nesla v duchu mnoha změn. V roce 1763 byla podepsána Pařížská smlouva (Tratado de París, Treaty of Paris), v rámci které se Britové zavázali zbourat opevnění v osadách v oblasti Belize, avšak byly jim opět potvrzeny koncese k těžbě dřeva. (Shoman 2010: 24) Ve stejném městě byl o 20 let později vyjednáván tzv. Pařížský mír, což je několik smluv, které ukončovaly americkou válku za nezávislost. Jednou ze smluv v rámci tohoto míru byla také Versaillská smlouva (Tratado de Versailles, Treaty of Versailles) mezi Velkou Británií, Španělskem, Francií a Spojenými nizozemskými provinciemi. Tato smlouva v otázce Belize potvrzovala závěry předchozí Pařížské smlouvy a potvrzovala koncese pro obchod se dřevem, nicméně zakazovala Britům samosprávu, stavění opevnění, zemědělství na této španělské půdě atd. Také byla přesněji vymezena oblast, ve které mohou Britové dřevo těžit. (Shoman 2010: 24, Wiegand 2005: 351, Young a Young 1988: 10)

O tři roky později byla uzavřena další smlouva, tzv. Londýnská konvence (Convención de Londres, Convention of London)¹⁴, která ještě rozšířila pole působnosti Britů v Belize, a to jak z geografického hlediska, tak i z hlediska množství plodin, které jim bylo dovoleno těžit či pěstovat a obchodovat s nimi. Výměnou za to se Britové stáhli z Pobřeží Moskytů, což je oblast v dnešní Nikaragui. Španělé dovolili Britům kromě těžby i pěstování jakýchkoliv plodin, nicméně pod podmínkou, že nebudou zřízeny jakékoliv plantáže. Rovněž měli Španělé právo britská osídlení dvakrát ročně kontrolovat, což se až do roku 1796 také dělo. (Perez, Chin-Ta a Afero 2009: 12, Shoman 2010: 25)

Situace eskalovala až na konci 18. století, kdy v Evropě v reakci na události ve Francii rostlo napětí mezi různými státními útvary. Ačkoliv původně spojenci proti Francii, v roce 1796 se Španělsko přidalo na její stranu a začala Anglo-španělská válka. V reakci na tento stav britská správa upozornila i britská osídlení v Americe. Osídlení v Belize se začala opevňovat a dostala podporu z Jamajky. Napětí v oblasti dále stoupalo a v září 1798 Španělé na Brity zaútočili. Po sedmidenní ofenzívě proběhla finální bitva, tzv. bitva u St. Georges's Caye (Battle of St. George's Caye). Po tomto vojenském neúspěchu se Španělé z Belize stáhli, a přestože stále vyvíjeli diplomatický nátlak proti porušování smluv z let 1783 a 1786, již šlo pouze o spíše symbolické gesto nežli o projekci moci na svém území *de iure*. (Shoman 2010: 26) Této situace Britové začali využívat a v prvních 25 letech 19. století, kdy oproti hranici stanové v roce 1786, kterou byla řeka Sibun, posunuli svá osídlení až k řece Sarstoon, zhruba o 150 km jižně. Tato řeka je dnes jižní hranicí Belize s Guatemalou. (Perez, Chin-Ta a Afero 2009: 22)

Rok 1821 znamenal pro Střední Ameriku velké změny, jelikož Guatemala, stejně jako další středoamerické státy, získala nezávislost na Španělsku. Guatemala ihned oslovila Velkou Británii s žádostí o společné řešení otázky oblasti Belize, nicméně než se mohla jednání pohnout dál, došlo v roce 1822 k anexi Guatemaly a dalších současných států Střední Ameriky (vyjma Panamy) ze strany Mexického císařství. To se sice hned následujícího roku rozpadlo a dalo vzniknout Spojeným provinciím Střední Ameriky, nicméně i v této době se otázka Belize odsunula do pozadí, jelikož tuto nově utvořenou federaci trápily palčivější vnitřní problémy. (Javier 2015: 22, Shoman 2010: 27)

¹⁴ Také známá jako Anglo-španělská konvence (Convención anglo-hispana, Anglo-Spanish Convention)

Této situace se snažila využít Velká Británie, která v roce 1828 vyhlásila nárok na teritorium Belize na základě zvyku a dlouhého užívání. (Whitaker 2013: 37, Young a Young 1988: 10) Na tuto situaci opačná strana nereagovala, ale Guatemala si postupně začala uvědomovat možné riziko ztráty teritoria Belize, což značila i varovná opatření některých představitelů guatemalské vlády v letech 1832 a 1834. (Shoman 2010: 28) Přesto však další krok podnikla Velká Británie, která požádala Španělsko o formální předání teritoria Belize. To však tento požadavek ignorovalo, tudíž se Velká Británie obrátila na Guatemalu jako nástupce Španělska v oblasti. Guatemala a dokonce i Mexiko si nárokovalo Belize pro sebe a britský nárok odmítlo. (Whitaker 2013: 37)

Guatemala tento nárok zopakovala také po rozpadu Spojených provincií Střední Ameriky v roce 1839. Británie tento nárok odmítla na základě toho, že ani Guatemala ani Španělsko jako přímý předchůdce, nikdy teritorium neokupovaly a de facto neovládaly. Británie také roku 1840 prohlásila, že oblast Belize by se měla řídit britskými zákony. (Perez, Chin-Ta a Afero 2009: 13) V polovině 19. století se do situace výrazněji zapletly i Spojené státy americké, které se svými mocenskými zájmy, především snahou propojit Atlantský a Tichý oceán průplavem, narazily na odpor Velké Británie. V roce 1850 pak Spojené státy americké a Velká Británie podepsaly Clayton-Bulwerovu dohodu (Tratado Clayton-Bulwer, Clayton-Bulwer Treaty), která zakazovala oběma mocnostem kolonizovat území ve Střední Americe, avšak s dodatkem, že toto se nevztahuje na osídlení Belize a přilehlé ostrůvky. (Shoman 2010: 28-29)

Toto poslední ustanovení se ukázalo problematické, jelikož nebyly přesně definovány oblasti, na které se toto vztahuje. Velká Británie, tak vyhlásila za svá území i ostrůvky pod správou Hondurasu. Na opačné straně Spojené státy americké porušily dohodu z roku 1850 svými filibusterskými aktivitami především v Nikaragui. Obě mocnosti nakonec v roce 1856 stvrdily novou smlouvu, tzv. Dohodu Dallas-Clarendon (Tratado Dallas-Clarendon, Dallas-Clarendon Treaty). Velká Británie navrátila ostrůvky Hondurasu a vzdala se Pobřeží Moskytů, které se stalo součástí Nikaragui. Naopak Spojené státy americké uznaly Belize za britské území s hranicí na severu ohraničenou mexickou provincií Yucatan a na jihu řekou Sarstoon. Avšak do dvou let musela být vyjednána dohoda o hranicích s Guatemalou. (Shoman 2010: 29)

Dohoda mezi Guatemalou a Velkou Británií byla nakonec podepsána až 30. dubna 1859. Dohoda Aycinena-Wyke (Tratado de Aycinena-Wyke, Wyke-Aycinena Treaty)¹⁵ stanovila hranice oblasti, kterou Guatemala uznala pod britskou správu. Avšak pravděpodobně nejdůležitější v celé smlouvě se ukázal článek 7, který stanovil, že se obě strany dohodly, že společně vynaloží maximální úsilí a přijmou adekvátní opatření k navázání nejjednoduššího spojení mezi vhodným místem u atlantického pobřeží poblíž Belize City a hlavním městem Guatemaly.¹⁶ (Javier 2015: 33, Shoman 2010: 30) Právě tato vágní formulace se později ukázala jako velmi problematičká.

Guatemala se k tomuto článku stavěla především jako ke kompenzaci za uznání britského nároku na území dnešního Belize. Proto také očekávala, že spojení zmíněné tímto článkem postaví Britové na vlastní náklady. Avšak vágní formulace obsahující spojení „společně vynaloží“ si naopak Britové vyložili, že toto spojení bude stavěno společně a nikoliv pouze na jejich náklady. K tomuto se navíc upínali ještě více po roce 1861, kdy průzkum ukázal, že by vystavení tohoto spojení stálo mnohem více, než kolik se předpokládalo, a pro Brity by nepřineslo žádné reálné výhody, ba spíše naopak. (Shoman 2010: 31-32) I přes tuto problematiku v roce 1862 Velká Británie oficiálně vyhlásila na území dnešního Belize kolonii Britský Honduras pod svou správou.¹⁷ (Perez, Chin-Ta a Afero 2009: 13)

Situaci ohledně článku 7 dohody z roku 1859 se Velká Británie rozhodla řešit diplomaticky. V roce 1863 byla představena tzv. Doplnková konvence (Convención Suplementaria, Supplementary Convention). Cílem tohoto dokumentu mělo být vykoupení povinnosti vyplývající z článku 7 za stanovený finanční poplatek od Velké

¹⁵ Oficiálním názvem Konvence mezi Jejím Veličenstvem a republikou Guatemala ohledně hranic Britského Hondurasu (Convención entre la República de Guatemala y su Majestad Británica relativa a los límites de Honduras Británica, Convention between Her Majesty and the Republic of Guatemala, relative to the Boundary of British Honduras), pro zjednodušení bude v textu používán zkrácený neoficiálně používaný název Dohoda Aycinena-Wyke

¹⁶ V originálním znění: „convienen en poner conjuntamente todo su empeño, tomando medidas adecuadas para establecer la comunicación más fácil (sea por medio de una carrera, o empleando los ríos o ambas cosas a la vez, según la opinión de los ingenieros que deben examinar el terreno) entre el lugar más conveniente de la Costa del Atlántico cerca del establecimiento de Belice y la capital de Guatemala“ a „they mutually agree conjointly to use their best efforts, by taking adequate means for establishing the easiest communication (either by means of a cart-road, or employing the rivers, or both united, according to the opinion of the surveying engineers), between the fittest place on the Atlantic coast, near the settlement of Belize, and the capital of Guatemala“

¹⁷ Ačkoliv se o této oblasti hovořilo jako o Britském Hondurasu i dříve, v rámci tohoto textu takto bude označováno jen v období, kdy bylo oficiálně považováno za kolonii pod správou Velké Británie s tímto názvem, což je období do roku 1862 do roku 1973, kdy byl oficiálně přejmenován na dnešní Belize, ačkoliv kolonií zůstal až do roku 1981

Británie pro Guatemalu. Avšak součástí bylo také ujednání, že smlouva musí být ratifikována nejpozději do půl roku od jejího schválení. To však Guatemala z důvodu válečného stavu, ve kterém byla, nestihla. Podařilo se ji ratifikovat až v roce 1865, což však Velká Británie již nebrala v potaz a prohlásila, že již není článkem 7 ze smlouvy z roku 1859 vázána. Toto odmítla Guatemala, která si z důvodu nesplnění tohoto článku nárokovala celé teritorium Britského Hondurasu na bázi *uti possidetis juris*, jakožto přímý nástupce Španělska. (Shoman 2010: 32-33, Whitaker 2013: 38)

Vývoj sporu ve 20. století

V průběhu dalších více než 60 let se představitelé obou států několikrát pokusili zahájit jednání s cílem situaci ohledně Britského Hondurasu diplomaticky vyřešit, ale v žádném z těchto případů se jednání nedostala do pokročilejší fáze. Na přelomu 20. a 30. let 20. století proběhl pokus o demarkaci hranice mezi Guatemalou a Britským Hondurasem, který byl přerušen na počátku 60. let 19. století. Roku 1931 došlo k výměně diplomatických nót mezi představiteli Guatemaly a Velké Británie, ve kterých Guatemala potvrdila část hranice, která byla v předchozím století demarkována za hranici mezi Guatemalou a Britským Hondurasem. V roce 1934 však Guatemala další pokračování demarkace odmítla, dokud Velká Británie nebude připravena jednat ohledně článku 7 smlouvy z roku 1859. Velká Británie odmítla a pokračovala v jednostranné demarkaci hranice bez reálného právního pozadí. (Shoman 2010: 33, Young a Young 1988: 11)

Na konci roku 1939, po vypuknutí druhé světové války v Evropě, Guatemala využila vytvořeného chaosu a prohlásila, že se nadále necítí vázána smlouvou z roku 1859, kterou považuje za vypršelou. O rok později tento svůj postoj přeformulovala, kdy smlouvu označila za nulitní, což o 6 let později oficiálně potvrdila i přijetím dekretu. (Shoman 2010: 33, Whitaker 2013: 38, Wiegand 2005: 352-353) V posledním roce války pak Guatemala přijala novou ústavu. Hned první článek tohoto dokumentu označoval území Britského Hondurasu za část území Guatemaly a především hlavně že znova začlenění tohoto území pod správu Guatemaly je předmětem národního zájmu. (Shoman 2010: 33, Young a Young 1988: 12)

V 50. letech opět jakýkoliv progres stagnoval a jednání neměla výraznější úspěch. Do popředí se však začala dostávat problematika hnutí za nezávislost v Belize. Měnící se demografie Belize způsobovala čím dál větší odloučení od Velké Británie, což mělo za

následek rozvoj nacionalistického hnutí s cílem nezávislosti. V roce 1961 pak Velká Británie, v návaznosti na Deklaraci o poskytnutí nezávislosti koloniálním územím (Rezoluce 1514) schválenou OSN v prosinci 1960, uznala nárok Britského Hondurasu na nezávislost. (Perez, Chin-Ta a Afero 2009: 13)

Ustanovení nezávislosti Britského Hondurasu však zabraňoval probíhající spor, ve kterém by, v případě odchodu Britů, hrozila možnost agrese ze strany Guatemaly, odkazující se na zmíněnou ústavu z roku 1945. Byla proto zahájena další jednání, ve kterých se jako mediátor angažovaly Spojené státy americké kvůli geopolitickým zájmům v oblasti. (Shoman 2010: 47) Jednání započala v roce 1962, nicméně v roce 1964 na čas opět stagnovala, jelikož Guatemala přerušila s Velkou Británií diplomatické styky. To bylo reakcí na garantování samosprávy Britského Hondurasu ze strany Velké Británie. Guatemala však ponechala svůj konzulát v Britském Hondurasu a jednání s Británií o této problematice obnovila. (Wiegand 2005: 353)

Během roku 1965 proběhla první schůze představitelů Guatemaly a Británie i za přítomnosti zástupců Britského Hondurasu. Řešila se především otázka mediátora, kdy nakonec byly opět požádány o mediaci Spojené státy americké, ačkoliv představitelé Britského Hondurasu nebyli tomuto řešení nakloněni a trvali na možnosti práva veta, pokud by doporučení mediátora shledávali nepřijatelným. Za mediátora byl zvolen člen Stálého rozhodčího soudu v Haagu Bethuel M. Webster. (Young a Young 1988: 18) Ten v roce 1966 představil první dva drafty návrhu, které však byly odmítnuty. V roce 1968 pak představil finální verzi smlouvy, známou jako Websterovy návrhy (Las propuestas de Webster, The Webster Proposals). Tento dokument navrhoval nezávislost Belize, avšak velice úzce by svázal Belize s Guatemalou v otázce obranné a zahraniční politiky. Byla by zřízena celní unie a nad důležitými otázkami by dohlížel sbor nazvaný Autorita (The Authority). Ten měl být tvořen 3 zástupci Guatemaly a 3 zástupci Belize, kteří by měli společně zvolit zahraničního zástupce, který by fungoval jako předseda. Pokud by se na tomto zástupci neshodli do 45 dní, o předsedovi by rozhodly Spojené státy americké. Tento návrh byl odmítán Guatemalou a způsobil velké protesty v Britském Hondurasu, nakonec tudíž nebyl přijat. Následkem toho se Spojené státy americké stáhly z mediace tohoto sporu. (Shoman 2010: 63-65)

Tím se také odložila možnost nezávislosti Britského Hondurasu, jelikož nebylo možno právně zabezpečit jeho bezpečnost. To se ještě více potvrdilo počátkem 70. let, kdy

Guatemala militarizovala v oblasti hranic s Britským Hondurasem, navíc se začaly mezi různými představiteli zainteresovaných států a států Střední Ameriky šířit zvěsti o možné guatemalské invazi. Nicméně přítomnost Velké Británie v oblasti toto znemožnila. V polovině 70. let také začala internacionalizace tohoto sporu, kdy v roce 1975 přijalo Valné shromáždění OSN první rezoluci ohledně Belize, jak se stát oficiálně jmenoval od roku 1973. (Young a Young 1988: 20)

Tato rezoluce však poukázala na velký problém, při němž ačkoliv byla přijata s velkým rozdílem hlasů, nezávislost Belize nepodpořil žádný hispanofonní stát na americkém kontinentu. Velice aktivní zahraniční politika a osobní setkání vysokých představitelů Belize s protějšky těchto států zajistilo, že již na počátku 80. let mělo Belize podporu i v tomto geografickém prostoru. 11. listopadu 1980 Valné shromáždění OSN schválilo rezoluci A/RES/35/20. Tato rezoluce potvrzovala nezávislost Belize, kdy podle paragrafu 6 měla její nezávislost a teritoriální integritu zajisti Velká Británie. (UN Docs 2021) Výsledek hlasování byl 139 pro a nikdo proti. Pouze sedm států se zdrželo. Nicméně Guatemala se hlasování neúčastnila. (Shoman 2010: 171)

Situaci ohledně nejisté reakce Guatemaly řešil dokument z 11. března 1981. Jednalo se o tzv. Články dohody pro budoucí mírové vypořádání sporů (Las Bases de Entendimiento, Heads of Agreement). Dokument opět zahrnoval uznání nezávislosti Belize ze strany Guatemaly výměnou za ústupky. Jednalo se především o volný přístup k moři skrze teritoriální vody Belize, využívání belizských přístavů a především volné využívání dvou korálových souostroví na jihu Belize. Guatemala i Velká Británie za přítomnosti zástupců Belize s finální podobou dokumentu souhlasily. Nicméně vágnost ustanovení ohledně volného využívání zmíněných souostroví, které představitelé Belize brali jako výhodu, jelikož explicitně zmíněno nebylo, že by tyto ostrovy připadly Guatemale, se ukázala jako zlomový bod. Belizská opozice totiž této vágnosti využila a právě kvůli možnému spornému výkladu dokázala zmobilizovat masové protesty, které nakonec vedly k tomu, že od tohoto dokumentu bylo odstoupeno. (Perez, Chin-Ta a Afero 2009: 13- 15, Whitaker 2013: 40, Young a Young 1988: 21-22)

Přesto však vše směřovalo k nezávislosti Belize, která byla vyhlášena v září 1981, ačkoliv situace s Guatemalou nebyla upravena žádným právním dokumentem. Belize však mělo podporu v mezinárodním prostoru a především také u některých regionálních

aktérů, což, společně s paragrafem 6 rezoluce A/RES/35/20 OSN, zajišťovalo relativní ochranu Belize před případnou agresí Guatemaly.

V roce 1982 byla na půdě OSN podepsána Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu.¹⁸ Tato smlouva mimo jiné definovala nárok na teritoriální vody a řešila situaci v místech, kde se nároky dvou či více států překrývají. (Perez, Chin-Ta a Afero 2009: 15) Nicméně nárok Belize, které si díky této smlouvě mohlo nárokovat více, než kolik bylo zvykem pro kolonie pod britskou správou, znamenal eskalaci sporu s Guatemalou také na moři, jelikož Guatemala si nárokovala větší část na úkor Belize již před touto smlouvou. Nicméně nenárokovala si více, než kolik UNCLOS určoval. V oblasti Honduraského zálivu vznikla problematická situace, jelikož teritoriální vody Guatemaly jsou z obou stran ohraničeny vodami Belize a Hondurasu a komplikují přístup Guatemaly do vod Atlantiku. Tato situace je problematická a plně nevyřešená do dnešních dní a komplikuje situaci v oblasti zálivu především rybářům a vede k častým menším sporům mezi Belize, Guatemalou a Hondurasem.

Od vyhlášení nezávislosti brzdilo jednání také neuznání Belize jakožto nezávislého státu ze strany Guatemaly. Ačkoliv několikrát Guatemala Belize uznala, nakonec vždy uznání odvolala a vrátila se k nároku na část či celé území Belize. Přestože bylo pokusů situaci začít řešit bilaterálně provedeno několik desítek, všechny ztroskotaly na neochotě ustoupit ze strany jedné či druhé. Guatemala byla ochotna jednat pouze, pokud by se Belize vzdal alespoň části území, zatímco Belize požadovala uznání nezávislosti. Nicméně požadavky obou stran se nikdy nedokázaly protnout a situace neměla de facto žádný progres. (Wiegand 2005: 354)

Vývoj sporu vedoucí k jeho posunutí k Mezinárodnímu soudnímu dvoru

Na počátku nového tisíciletí se do situace silněji vložila Organizace amerických států (OAS), která se snažila spor mediovat a v roce 2002 představila návrh známý jako Belizsko-Guatemalské teritoriální diferendum (Diferendo Territorial entre Belice y Guatemala, Belize-Guatemala Territorial Differendum). To se snažilo najít zmíněný kompromis a zahrnovalo jak určitý zisk území pro Guatemalu, stejně jako přístup k Atlantiku, tak také uznání nezávislosti Belize. Nicméně ani jeden stát toto řešení plně nepodporoval a nakonec v létě 2003 z tohoto návrhu definitivně sešlo. (Javier 2015: 53, Wiegand 2005: 374)

¹⁸ Běžně známá a v textu dále označována jako UNCLOS – United Nations Convention on the Law of the Sea

Po tomto neúspěchu OAS se svými snahami polevila a snažila se oba státy přimět k řešení sporu u Mezinárodního soudního dvora v Haagu. V roce 2008 oba státy podepsaly Speciální dohodu (Acuerdo Especial, Special Agreement), která stvrdila posunutí sporu této instituci, pokud oba státy toto rozhodnutí potvrdí v referendu. (Perez, Chin-Ta a Afero 2009: 21) To se mělo uskutečnit v roce 2013, avšak nakonec bylo posunuto, nicméně nakonec se uskutečnilo v roce 2018 v Guatemale a v roce 2019 v Belize. Oba státy toto rozhodnutí potvrdily a spor byl v létě 2019 posunut Mezinárodnímu soudnímu dvoru. (Garcia 2019) Ten však z důvodu pandemie COVID-19 v roce 2020 odložil lhůtu pro odevzdání počátečních prohlášení, kdy Belize má stanovený termín až 8. června 2022. (International Court of Justice 2020)

Právní stránka sporu Guatemaly a Belize

Pro nejpřesnější představení sporu a nároku jednotlivých stran z hlediska práva bude nejlepší využít dostupné historické údaje a pozice, kterými se strany prezentovaly a začlenit je do současné situace a jak pravděpodobně budou prezentovány při procesu u Mezinárodního soudního dvora. Nejdříve bude v rychlosti představeno právní pozadí sporu s důrazem na hlavní dokumenty a události, které spor právně tvořily. Následně budou představeny očekávané pozice a argumenty obou stran v procesu u Mezinárodního soudního dvora. Nakonec bude představen pravděpodobný výsledek založený na právních precedentech a očekávané síle argumentů jednotlivých stran.

Nárok Španělska na území celé Střední Ameriky vycházel z papežské buly *Inter Caetera* z roku 1493, která rozdělovala určené území mezi Španělsko a Portugalsko. Tato bula však neměla jakoukoliv právní sílu mimo tyto dva zainteresované státy, podle principu *res inter alios acta, aliis nec nocet nec prodest*, tedy, že smlouva mezi dvěma stranami nemůže negativně ovlivnit práva jiných subjektů. Žádný jiný stát tedy nebyl tímto nárokem vázán, nicméně náskok, který Španělsko v objevování a osidlování amerického kontinentu mělo, zajistilo, že okupovalo téměř celou kontinentální Střední Ameriku.

Území dnešního Belize však Španělé nikdy přímo neokupovali, dokázali sice porazit a přesídlit kmeny původních obyvatel žijících na hranicích dnešní Belize, nicméně ani jejich území ani území u Atlantského oceánu v Belize nikdy přímo neosídlili. Přesto si však ve smlouvě z roku 1763 nechali od Velké Británie potvrdit právní nárok na území Belize. To potvrdila i smlouva z roku 1783, kdy výměnou za tento nárok garantovali tehdejšímu, převážně britskému osídlení, právo na těžbu dřeva mezi řekami Hondo na severu a Sibun na jihu.

V první polovině 19. století tedy z právního hlediska existoval spor na úrovni principu *uti possidetis juris*, který nahrával Guatemale a byl všeobecně přijímán napříč vlnou nezávislosti na americkém kontinentu a principu *uti possidetis de facto*, který zvýhodňoval Velkou Británii. Ta také na základě principu efektivní okupace, který se však dostal do popředí až v druhé polovině 19. století při Berlínské konferenci, jednostranně vyhlásila roku 1828 nárok na území Belize.

Je třeba říci, že pokud by v této době došlo k řešení sporu arbitráží či soudně, pravděpodobně by Guatemala měla slušné šance vyjít zcela vítězně, případně alespoň s dílčím úspěchem v podobě získání části území dnešního Belize. Konkrétně území jižně od zmíněné řeky Sibun, která byla jižní hranicí teritoria, na které dostala Velká Británie koncesi těžít dřevo smlouvou z roku 1783. Ta však, navzdory tomuto vymezení, do roku 1828, kdy vyhlásila nárok na území Belize, rozšířila okupované teritorium jižně až k řece Sartoon, tedy v rozsahu území dnešního Belize. V případě arbitrážního či soudního řízení, pouze na základě výše zmíněné smlouvy a okolností zde zmíněných, by s největší pravděpodobností neměla Velká Británie šanci obhájit okupaci území jižně od řeky Sibun. Rovněž s obhájením okupace území, na které dostala koncese k těžbě dřeva, by bylo v této době na základě pouze těchto dokumentů složité.

K žádnému řízení, založeném na právní stránce sporu, však nedošlo, místo toho byla v roce 1859 podepsána smlouva, která tvoří hlavní právní dokument sporu až do dnešních dnů a která bude hrát významnou roli také při posuzování sporu v rámci Mezinárodního soudního dvora. Dohoda Aycinena-Wyke měla zajistit uznání území Belize jakožto britské kolonie a ústupkem za to měla být vystavěna pozemní komunikace mezi hlavním městem Guatemaly a pobřežím Belize. Nicméně právě tato část, konkrétně tedy článek 7, byl napsán velmi vágně a obě strany si poté závazky plynoucí z tohoto článku vyložili rozdílně.

Přesto demarkace hranice započala a část hranice byla vyznačena dříve, než bylo od další demarkace odstoupeno kvůli problémům s dodržáním článku 7. Velká Británie zahájila jednostranné pokračování v demarkaci hranice na přelomu 20. a 30. let 20. století. V roce 1931 představitelé Guatemaly v rámci výměny diplomatických nót potvrdili platnost již demarkované hranice, nicméně k pokračování demarkace již nedošlo, jelikož ta byla podmíněna jednáním o sporném článku 7 a v roce 1946 poté Guatemala jednostranně vyhlásila smlouvu z roku 1859 za nulitní.

V druhé polovině 20. století probíhala další jednání mezi Velkou Británií a Guatemalou s ohledem na případnou nezávislost Britského Hondurasu. I přes různé návrhy nakonec nebyla přijata a ratifikována žádná dohoda. Přesto Belize vyhlásilo v roce 1981 nezávislost s požehnáním OSN a příslibem zajištění bezpečnosti s pomocí Velké Británie.

V roce 1982 byla přijata smlouva UNCLOS ohledně mořského práva, která stanovila právní nároky na teritoriální vody a exkluzivní ekonomické zóny pro jednotlivé státy. V oblasti Honduraského zálivu je však dodržování této smlouvy problematické, jelikož se tu stýkají nároky tří různých států a i přesto, že smlouva vymezovala řešení v situacích překrytí nároku dvou států, zdejší situace i kvůli guatemalskému nároku na území Belize je nejasná a vede k častým sporům.

Ačkoliv probíhala další jednání a Guatemala několikrát uznala Belize jako nezávislý stát, tyto epizody neměly dlouhého trvání a vždy došlo k opětovnému přehodnocení tohoto postoje a nárokování si části území Belize. Po selhání mediace ze strany OAS na počátku 21. století došlo k podepsání Speciální dohody v roce 2008, která měla posunout spor před Mezinárodní soudní dvůr, pokud by to občané obou států schválili v referendu, což se také stalo. Nyní tento spor čeká na projednání u zmíněné instituce, ke kterému dojde nejdříve na podzim roku 2022.

Guatemalská pozice

Argumenty, které Guatemala použije v blízkém se procesu, se dají odhadnout podle historického postoje, který zaujímala v průběhu mnohých jednání. Vzhledem k tomu, že se neobjevily nové okolnosti, které by do jejího postoje měly výrazněji zasahovat, dá se předpokládat, že následující argumenty budou u soudního jednání předloženy. Nicméně je třeba si uvědomit, že není nemožné, aby Guatemala zaujala jiný postoj a snažila se jednání na svou stranu získat jinou strategií. Přesto však v současnosti panuje shoda nad tím, že se Guatemala bude opírat o následující argumenty.

Guatemala svůj nárok opírá o princip *uti possidetis juris*, podle kterého část území jižně od řeky Sibun náleží nástupci koloniální mocnosti, která území spravovala, což je právě Guatemala. Guatemala si původně nárokovala celé území Belize, nicméně nyní již nárokuje pouze část území, které nebylo součástí smluv z roku 1783 a 1786, tudíž v této oblasti nebylo Britům umožněno těžít dřevo a o tuto oblast území, které ovládají, rozšířili v rozporu s jakýmkoliv právním dokumentem. Nicméně využití tohoto principu je zřejmě již nepodstatné, jelikož hlavní osa sporu se z právního hlediska nachází ve smlouvě z roku 1859.

V rámci této smlouvy Guatemala v první řadě poukazovala na to, že jí tato smlouva byla vnucena, lépe řečeno, že silnější Velká Británie využila této své převahy a

k výsledné dohodě vedla nerovná jednání. Tato tvrzení by mohla teoreticky mít poměrně velkou váhu, viz případ Venezuely a Guyany, nicméně i na zmíněném případě je vidět slabina tohoto obvinění, a to, že je velmi obtížné jej prokázat. O to víc jedná-li se o jednání před více než 150 lety.

Hlavní argument Guatemaly leží v článku 7 této smlouvy. Kvůli nenaplnění tohoto článku Guatemala prohlásila celou smlouvu za nulitní, tudíž považuje celou situaci za návrat ke statu quo před touto smlouvou, kdy měla, dle své pozice, nárok na území Belize ona. Guatemala rovněž zmínila, že kromě nevystavěné komunikace neobdržela ani finanční kompenzaci podle dohody z roku 1863. Tu však Guatemala ratifikovala až po stanoveném termínu, tudíž tuto smlouvou považovala Velká Británie za již neplatnou.

Pro pochopení sporu je důležité vysvětlit, že Guatemala smlouvu z roku 1859 považuje za smlouvu o odstoupení území Belize Velké Británie a nikoliv o hraniční smlouvu, která by pouze řešila otázku hranice mezi Guatemalou a územím, které jí tím pádem nepatří.

Pozice Belize

Oproti tomu pozice Belize je postavena na tom, že Španělsko nikdy nad územím Belize, které si nárokovalo, nevykonávalo přímou správu a de facto jej neovládalo. Naproti tomu Velká Británie sice území právně nenárokovala, ale efektivně jej okupovala již od 17. století, což se de iure potvrdilo ve smlouvách z roku 1783 a 1786, kdy se potvrdily koncese na těžbu dřeva na území Belize pro Velkou Británii.

Z této pozice poté Velká Británie po vyhlášení nezávislosti Guatemaly vyhlásila nárok na celé území Belize v dnešním rozsahu, tedy i na území nezahrnutém v těchto dvou smlouvách, které však efektivně okupovalo bez větších protiakcí ze strany Španělska a poté i Guatemaly.

Nicméně hlavní pozice Belize také leží ve smlouvě z roku 1859, konkrétně jejímu alternativnímu výkladu. Podle Belize tato smlouva není smlouvou o odstoupení území, ale smlouvou o vymezení hranice, tudíž i v případě, že by tato smlouva byla nulitní, status quo by znamenal, že území Belize bylo územím pod správou Velké Británie a nevyřešena by byla pouze hranice, nikoliv status území Belize jako takový.

Také především samotné označení smlouvy za nulitní považuje Belize za právně neakceptovatelné, jelikož článek 7 zmiňuje společnou snahu Guatemaly a Velké Británie a nikoliv pouze zapojení Velké Británie. Belize také argumentuje faktem, že k prohlášení smlouvy za nulitní došlo až po téměř století a více než půl století tato smlouva byla tiše akceptována, minimálně tedy části obsahující hraniční vymezení.

Argumentace Belize zahrnuje také výměnu diplomatických nót z roku 1931, ve kterých se představitelé Guatemaly vyjádřili ohledně akceptování úseku hranice, který byl demarkován podle dohody z roku 1859 v 60. letech 19. století.

V poslední řadě Belize v argumentaci ve svůj prospěch využívá okolnosti, které vedly k její nezávislosti, tedy především otázku OSN. Konkrétně jde o to, že Belize, jakožto samostatný stát, obdrželo silnou mezinárodní podporu, tudíž případný rozsudek, který by šel proti tomuto stanovisku OSN, by měl rozsáhlé diplomatické následky a vytvořil negativní precedent.

Řízení u Mezinárodního soudního dvora

V první řadě je pro otázku možného průběhu řízení u Mezinárodního soudního dvora zmínit Speciální dohodu z roku 2008 uzavřenou mezi oběma státy právě ohledně podstoupení tohoto sporu této instituci. Podle článku 2 této smlouvy se obě strany dohodly, že řízení nebude vedeno podle principu *ex aequo et bono*. (Oas.org 2021, Portillo 2012: 114) To znamená, že toto řízení bude vedeno pouze na základě právního základu za prostředků mezinárodního práva a nikoliv za využití neprávních prostředků, i kdyby zajišťovaly větší rovnost. (World Politics Review 2019)

Z tohoto lze hned ze začátku s jistotou říci, že Guatemala nemá šanci uspět s nárokem na neférovost jednání před smlouvou v roce 1859. Tento argument nemá právní opodstatnění a při vypuštění tohoto principu je naprosto irelevantní. Na druhé straně řízení bez použití tohoto principu by mělo omezit argument Belize ohledně jejího uznání za strany OSN a mezinárodní podpory, jelikož tento argument ve své podstatě také nemá zcela právní základ. Ačkoliv nezávislost Belize byla schválena OSN a byla k němu přijatá rezoluce, tento dokument není z právního hlediska vázán k tomuto sporu a hodnota tohoto argumentu by měla být minimální.

Zajímavá je také otázka argumentu ohledně uznání demarkované hranice ze strany Guatemaly v rámci výměny diplomatických nót v roce 1931. Tento argument byl

jedním z pilířů argumentace Belize, (Lauterpacht a kol. 2001: 17) jelikož podporoval myšlenku platnosti smlouvy z roku 1859, případně alespoň její částečnou akceptaci ze strany Guatemaly. Nicméně relevance tohoto argumentu je v současnosti poměrně nejasná, jelikož jeho obsah byl založen na akceptaci smlouvy z roku 1859 prostřednictvím obsahu diplomatické nóty. Avšak rozsudek Mezinárodního soudního dvora v případě Bolívie versus Chile, představeném v předchozí kapitole, poukazuje na to, že právě diplomatická komunikace na úrovni státních představitelů, nevytváří nutnou povinnost. (ICJ.org 2018) S přihlédnutím k tomu, že běžnou zásadou je, že v podobných situacích platí stejná pravidla, bude poměrně zajímavé, zdali bude obsah diplomatické nóty brán jako závazný či ne.

Za důležité je také nutno brát, s jakou váhou bude přihlíženo na otázku historie území a sporu ještě z doby 18. a počátku 19. století. Na argumentu z tohoto časového období je částečně založena pozice Guatemaly, nicméně je obtížné určit, zdali bude mít tato argumentace významný vliv na konečný rozsudek. Samotný argument Guatemaly ohledně principu *uti possidetis juris* je navíc poměrně slabý, přihlédneme-li k protiargumentaci Belize.

V první řadě je již samotný nárok Guatemaly, jako nástupnického státu Španělska, v oblasti sporný, jelikož ohledně autority nad územím Belize se dají vést historické spory na úrovni Guatemaly a Mexika. Kromě Generálního kapitanátu Guatemala, si totiž minimálně severní část Belize nárokoval také Generální kapitanát Yucatán. (Lauterpacht a kol. 2001: 60) Z právního hlediska tedy vyvstává Guatemala další problém, a to vyvrátit tento nárok, což vzhledem k tomu, že se jedná o 200 let starou historii, není lehký úkol.

Za druhé je pak třeba brát v potaz samotnou váhu principu *uti possidetis juris* v tomto sporu. Nejenže naproti tomuto argumentu lze použít praktický ekvivalent v podobě efektivní okupace, kterou Velká Británie nad tímto územím měla, ale samotná validita tohoto principu v tomto sporu může být zpochybněna. Během případu Guatemala versus Honduras z roku 1933 totiž soudce Hughes, jakožto jeden z členů soudčí komise, poukázal na to, že tento princip funguje pouze na bázi toho, že obě dotyčné strany byly součástí Španělské koloniální říše. (Lauterpacht a kol. 2001: 60) Z tohoto hlediska by se tento princip podle zásady *res inter alios acta, aliis nec nocet nec prodest*, nemusel vztahovat na třetí stranu, v tomto případě tedy Velkou Británii, potažmo Belize.

Všeobecně se však očekává, že za hlavní středobod řízení bude brána smlouva z roku 1859. Stanoviska obou stran k této smlouvě jsou založena na různých výkladech tohoto dokumentu. Hlavní dva body, které budou rozhodovat o výsledku řízení, jsou otázka článku 7 a poté otázka, zdali smlouvu považovat za smlouvu hraniční či smlouvu o odstoupení území.

Jednodušší je zřejmě podívat se na problematiku toho, jakým typem smlouvy dohoda z roku 1859 je. Vzhledem k tomu, že jak preambule, která však nemá velkou právní váhu, tak i článek 1 explicitně zmiňují otázku řešení hranice, zatímco konkrétnější zmínka ohledně toho, že by šlo o odstoupení území ve smlouvě najít nelze, dá se předpokládat, že v této rovině bude Guatemala tahat za kratší konec. Pokud by nastalo, že skutečně bude ke smlouvě přistupováno jako k hraniční smlouvě, což je předpokládaný výsledek, bude pro Guatemalu situace složitá. Podle precedentu z rozhodnutí sporu Libye versus Čad z roku 1993, totiž hranice přetrvává i poté, co samotná smlouva přestane platit. (Lauterpacht a kol. 2001: 16) Z tohoto hlediska by ani v případě, že by Guatemala dokázala smlouvu prokázat za neplatnou, kvůli nenaplnění podstaty článku 7, nepomohlo by jí to ve snaze získat nárok na území Belize. Šance, že by byla smlouva považována za nulitní, tedy, že nikdy nevstoupila v platnost, je minimální, jelikož z právního hlediska k tomu není důvod.

Naopak se očekává, že za nenaplnění článku 7 by Guatemale měla být přiřknuta nějaká kompenzace, ale zde je problematický fakt, že v tomto případě je ztráta Guatemaly vůči Velké Británii a nikoliv vůči Belize. Tudíž celá situace je v tomto bodě zřejmě nejvíce otevřená. Nicméně podle předpokládaného výsledku by ani reparace Guatemaly v rámci tohoto článku neměla ohrozit teritoriální nezávislost a pospolitost Belize.

Z celkového očekávaného hlediska tedy Guatemala odejde po rozhodnutí Mezinárodního soudního dvoru bez jakéhokoliv teritoriálního zisku. Je však možné, že Guatemala získá alespoň finanční či materiální reparaci za nenaplnění podstaty článku 7 smlouvy z roku 1859. Nicméně z právního hlediska se předpokládá, že převáží argumenty Belize ohledně toho, že byla tato smlouva smlouvou hraniční a podle precedentů by tím pádem zůstala hranice touto smlouvou vymezená skutečnou hranicí mezi Guatemalou i Belize, bez ohledu na to, pokud by celá smlouva byla zneplatněna. Přes to všechno je však toto pouze očekávané stanovisko založené na pozicích obou států, kterými se ve sporu prezentují a výkladem mezinárodního práva a precedentů

v podobných případech. Skutečná jednání proběhnou nejdříve na konci roku 2022 s tím, že se dá očekávat, že budou několik let trvat, tudíž tento závěr je pouze odhadem založeným na informacích dostupných v tento moment a odborných právnických názorech a postupech v rámci mezinárodního práva.

Komparace právní stránky vybraných teritoriálních sporů

Jak je z předchozího textu patrné, z právního hlediska jsou v současnosti tyto spory poměrně rozdílné, ačkoliv oba spory zahrnující bývalé britské kolonie k sobě mají blíže, než ke sporu Bolívie a Chile. Ten prakticky stojí osamoceně především proto, jelikož je *de iure* uzavřen a Bolívie je v pozici, kdy neusiluje o jakékoliv území na bázi reálného právního základu. Finální nález Mezinárodního soudního dvora z roku 2018, ohledně tohoto sporu, pak pouze snížil šance Bolívie přimět Chile jednat o jejím suverénním přístupu k Pacifickému oceánu. Stále by však v principu šlo o to, že by se Chile v rámci takového jednání dobrovolně vzdala části svého teritoria, nikoliv, že by Bolívie měla na jakýkoliv kus území Chile nárok.

To je primární rozdíl oproti sporům Belize a Guatemaly a Guyany a Venezuely, kde do dnešních dnů lze části území Belize a Guyany považovat za sporné a Guatemala, potažmo Venezuela, na něj vznáší nárok na základě právních faktů. Mezi těmito dvěma spory je jistá spojitost i v tom, že oba dva spory měly být vyřešeny v 19. století právním dokumentem, který v obou sporech oba aktéři přijali a ratifikovali, ale jak Guatemala v jednom, tak Venezuela v druhém jej poté na základě různých právních skutečností prohlásily za neplatné. Hlavní rozdíl v těchto sporech je pak právě především důvod, kvůli kterému došlo ke zpětnému prohlášení smlouvy za neplatnou. V rámci sporu Belize a Guatemaly šlo o nenaplnění skutkové podstaty článku 7, který byl v guatemalském výkladu smlouvy z roku 1859, brán jako ústupek za předání části teritoria dnešního Belize Velké Británii. V případě sporu mezi Guyanou a Venezuelou pak Venezuelské prohlášení Pařížské arbitráže z roku 1899 za nulitní, způsobilo memorandum jednoho z účastníků této arbitráže, který obvinil arbitrážní řízení za zmanipulované ve prospěch Velké Británie. Je však třeba zmínit, že v obou případech došlo k prohlášení těchto dokumentů za neplatné až po poměrně dlouhé době, konkrétně po 50 letech u Venezuely a po více než 80 letech u Guatemaly.

Z tohoto hlediska tedy spor Bolívie a Chile je *de iure* uzavřený. Bolívie bude zřejmě stále spoléhat na to, že se jí podaří přimět Chile jednat o jejím znovunabytí suverénního přístupu k Pacifiku, nicméně i v případě zahájení takovýchto jednání by nešlo o znovuotevření tohoto sporu, jelikož Bolívie nemá na žádné území Chile právní nárok a šlo by pouze o dobrou vůli Chile, jak je popsáno výše. U sporů Belize a Guatemaly a

Guyany a Venezuely by mělo k ukončení sporů *de iure* dojít s rozhodnutím Mezinárodního soudního dvora v Haagu. Je však otázkou, zdali toto rozhodnutí skutečně tyto spory ukončí, jelikož, především v otázce rozhodnutí ve prospěch Guyany, které se za posouzení dosud známých faktů, zdá pravděpodobné, není vyloučen nesouhlas Venezuely s tímto rozhodnutím, jelikož dobrovolně přímo neposkytla souhlas s řešením tohoto sporu u zmíněné instituce. Rovněž je otázkou, do jaké fáze sporu by se tyto případy dostaly, pokud by Mezinárodní soudní dvůr rozhodl ve prospěch Guatemaly či Venezuely, jelikož obě tyto strany napadají právní dokumenty, které byly určeny k řešení těchto sporů. Jejich zneplatněním by tedy zároveň musel Mezinárodní soudní dvůr určit nový *status quo*, nicméně za posouzení, v současnosti známých faktů, je toto v obou případech velmi málo pravděpodobná možnost.

Spory Belize a Guatemaly a Guyany a Venezuely mají také zajímavou dílčí spojitost, jelikož v obou těchto sporech hrály v 19. století svou roli Spojené státy americké, které však v obou případech svým zapojením do těchto sporů, přímo či nepřímo napomohly svému konkurentovi, a to Velké Británii. Tím pádem jednaly v protikladu s Monroeovou doktrínou, která zároveň byla důvodem, proč se na ně Venezuela obrátila s žádostí o pomoc ohledně řešení jejího sporu s Britskou Guyanou. V tomto sporu američtí zástupci zastupovali Venezuelu na Pařížské arbitráži, která přiřkla většinu sporného území Guyaně. A ačkoliv, právě kvůli memorandu jednoho ze členů americké skupiny při této arbitráži, existují pochybnosti ohledně férovosti této arbitráže, z pohledu Venezuely to zajisté nevyváží fakt, že z důvodu mlčení amerických zástupců po 50 let zřejmě přišli alespoň o část území, na které pravděpodobně měli nárok. V případě sporu Belize a Guatemaly bylo zapojení USA menší, přesto však významné, jelikož USA dala Velké Británii v 50. letech 19. století souhlas s nárokováním si Belize v dnešních hranicích, což v té době byla jediná překážka, která Velké Británii bránila v získání celého území dnešního Belize. Velká Británie totiž nechtěla vyvolat spory se Spojenými státy americkými, které Střední Ameriku braly jako geopoliticky významnou oblast a nechtěly, dle Monroeovy doktríny, dopustit pronikání koloniálních mocností do tohoto regionu. Nicméně jakmile od tohoto, v rámci jednání s Velkou Británií upustili, Velké Británii odpadla hlavní politická překážka pro získání zbytku území, na který neměla, dle žádné předchozí smlouvy, platný právní nárok.

Naopak jedním z jevů, který spojuje všechny tři tyto spory, je již v úvodu zmíněná problematika *uti possidetis juris*, především pak fakt, že ačkoliv je na všechny tyto

spory svorně vztahována, její aplikace je z právního hlediska problematická. Přestože se dá v odborné literatuře dočíst, že tyto spory, ještě s několika dalšími, tvoří 6 výjimek, kdy princip *uti possidetis juris* v Latinské Americe selhal, dá se nad tímto názorem polemizovat. (Domínguez 2003: 5) A to především ze dvou důvodů, kdy jeden spojuje všechny tři tyto spory, ve druhém je vyloučen spor Bolívie a Chile. V první řadě je třeba brát v potaz, že princip *uti possidetis juris* čerpá z toho, že koloniální hranice byly zděděny nástupnickými státy. Z tohoto hlediska je však problematické brát všechny zmíněné spory jakožto porušení principu *uti possidetis juris*, jelikož, jak bylo v historických souvislostech představeno, hranice mezi oběma stranami sporu nebyly ani v jednom případě, v době rozpadu Španělské koloniální říše, jasně definovány. Z tohoto hlediska by se, dle práva, neměl na sporné území princip *uti possidetis juris* vztahovat, tím pádem pak nelze hovořit o jeho porušení. V případě Chile a Bolívie toto samozřejmě platí jen do určité meze, jelikož následkem Pacifické války a připojením četných území na úkor Bolívie a Peru k porušení tohoto principu jednoznačně došlo. Nicméně v době následující po rozpadu Španělské koloniální říše v této oblasti nebyla hranice mezi těmito státy oblasti Atacamy přesně vymezena, tudíž se také dá říci, že do jisté míry v prvopočátcích sporu nešlo nutně o porušení principu *uti possidetis juris*. Druhým důvodem, proč je problematické na tyto spory, v tomto případě pouze spory Belize a Guatemaly a Guyany a Venezuely, aplikovat princip *uti possidetis juris*, a tedy také proč není vhodné o těchto sporech hovořit jako o příkladech porušení tohoto principu, je již dříve zmíněný případ Guatemala versus Honduras z roku 1933. V rámci něj totiž bylo jedním ze soudců poukázáno na fakt, že samotný princip *uti possidetis juris* se v tomto případě vztahoval pouze na nástupnické státy Španělské koloniální říše. Podle principu *res inter alios acta* tedy *uti possidetis juris* ze své podstaty neměl váhu při určování hranic britského území. To v kombinaci s prvním zmíněným důvodem, jednoznačně vypovídá o problematičnosti aplikace tohoto principu ve sporech Belize a Guatemaly a Guyany a Venezuely v plném rozsahu, zatímco spor Bolívie a Chile je tímto principem správně zahrnut, nicméně také ne po celou dobu sporu, ale zhruba až od období expanzivní chilské zahraniční politiky po objevu guána v Atacamě.

Jistou podobnost ve sporech mezi Bolívií a Chile a Venezuelou a Guyanou lze nalézt také v otázce jejich vlivu na mezinárodní právo, jelikož jak bylo zmíněno, v obou těchto sporech již soudní instituce vynesly verdikty, které mohou sloužit jako precedenty k jiným sporům, či je jiným způsobem ovlivnit. Ačkoliv o významu těchto verdiktů na

mezinárodní právo se bude rozhodovat až v budoucnosti, odborníci předpokládají, že především náleze ve sporu Guyana versus Venezuela je průlomový a může způsobit změnu v rozhodování u Mezinárodního soudního dvora. Verdikt ve sporu Bolívie versus Chile překvapil některé odborníky především tím, že náleze, který rozhodl ve prospěch Chile, byl v rozporu s předchozími precedenty ve sporech podobné právní argumentace. Co se týče sporu Belize versus Guatemala, zde zatím nebyl vynesena žádný verdikt soudního dvora, ale z dosavadních informací se neočekává, že by finální náleze v tomto sporu měl mít podobně významné následky pro mezinárodní právo, nicméně do tohoto případu stále mohou být vneseny nové informace, které jej mohou ovlivnit.

Velmi zjednodušeně se dá tedy říct, že spory, ve kterých jsou přítomny bývalé britské kolonie, si jsou právně mnohem bližší a podobnější mezi sebou, než se sporem Chile versus Bolívie. Nelze to však nutně dávat do souvislosti s podobnějším historickým vývojem. Za mnohem důležitější je nutné brát to, že spor Chile versus Bolívie eskaloval až v přímý ozbrojený konflikt a řešení tohoto sporu pak bylo výsledkem mírové smlouvy po tom konfliktu. Zde Chile, z pozice síly, jakožto vítěz tohoto konfliktu, přinutilo Bolívii souhlasit s nastavenými podmínkami, kdy zároveň Bolívii neumožnilo tuto smlouvu napadnout, což je hlavní rozdíl mezi těmito spory. Ve sporech Belize a Guatemaly a Venezuely a Guyany naopak byly smlouvy, které měly spory řešit, vyjednány politicky a tím pádem umožnily Guatemale, respektive Venezuele, tyto smlouvy napadnout z důvodu sporných ustanovení či průběhu jednání.

Samotné spory pak lze nejjednodušeji charakterizovat tak, že všechny tři spory byly de iure v určitém bodě v historii vyřešeny na základě právního dokumentu. Nicméně zatímco smlouva z roku 1904 mezi Chile a Bolívií zůstává stále v platnosti a je prakticky právně nenapadnutelná, smlouvy, které měly vyřešit další dva spory, jsou předmětem kontroverze, kdy v obou sporech jedna ze stran jednostranně vyhlásila smlouvu za neplatnou. Rozdíl pak je v příčině tohoto jednání, kdy Venezuela vyhlásila Pařížskou arbitráž za neplatnou z důvodu nových důkazů, které označily samotný průběh arbitráže za zmanipulovaný, tedy nelegitimní. Naopak Guatemala označila Dohodu Aycinena-Wyke za neplatnou z důvodu nenaplněné skutkové podstaty v článku 7, kdy zároveň nebyla za nenaplnění tohoto článku jakkoliv kompenzována.

Závěr

Je tedy zřejmé, že všechny tři tyto spory mají podobné rysy a zároveň jsou velmi odlišné a nelze na ně z hlediska mezinárodního práva jednoduše pohlížet jako na spory, které tvoří výjimky ve fungování principu *uti possidetis juris* v Latinské Americe. Nicméně je třeba říci, že všechny tyto spory mají jeden významný společný rys, který však nespadá do oblasti mezinárodního práva. V přehledu historických souvislostí všech tří sporů lze spatřit trend, kdy jedna strana využila své politické mocenské převahy a přiměla druhou stranu podepsat pro ni nevýhodnou smlouvu, která přesunula převahu z mimoprávního prostředí také do oblasti mezinárodního práva. Ve své podstatě lze říci, že ačkoliv se všechny tři, v tuto chvíli slabší strany sporů, tedy Bolívie, Guatemala a Belize, cítí mezinárodním právem poškozeny či znevýhodněny, jde jen o následek politické, diplomatické a právní slabosti jejich dřívějších představitelů. Právě oni svým jednáním stáli na počátku sledu mnoha událostí, které vedly k tomu, že v současnosti tyto tři státy zřejmě budou stát na té straně, která své spory při řízení u soudního dvora prohraje. U Bolívie se tak stalo a podle právních precedentů a posouzení možných argumentů se zdá být pravděpodobné, že ji Guatemala a Venezuela budou následovat.

Z hlediska precedentů je patrné, že již vynesený verdikt ve sporu Chile versus Bolívie může potenciálně sloužit jako precedent, který sníží váhu prohlášení významných představitelů, pokud nebude mít jasnou právní závislost, což by potenciálně mohlo ovlivnit další spory. Tento samotný rozsudek šel proti předchozím precedentům, tudíž se jeho reálná síla nedá predikovat, ale je třeba s ním jako s potenciálním precedentem počítat. Rovněž ve sporu Venezuely a Guyany existuje možnost, že již vynesený verdikt bude mít poměrně závazné následky. Ačkoliv Venezuela přenesení sporu k Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu odmítla, tato instituce se, s odvoláním na předchozí akty Venezuely, rozhodla vynutit přítomnost Venezuely na tomto sporu. To je podstatné především proto, že v případě, že jeden stát odmítne na řešení u soudu v Haagu participovat, rozhodnutí soudu je nezávazné, ale tímto verdiktem si soud vynutil závaznost svého budoucího rozhodnutí bez ohledu na Venezuelský nesouhlas. Tato praktika byla přijata kontroverzně, jelikož by případně mohla otevřít nové spory, které jsou zaseknuté právě kvůli odmítání jedné strany o přesun sporu k Haagu, nicméně je třeba zmínit, že soud skutečně přinutil Venezuelu k participaci za použití

dřívějšího právního aktu, který byl platný, což není skutečnost, která se dá říct o všech ostatních teritoriálních sporech.

Spor Chile a Bolívie je tedy de iure uzavřen prakticky od roku 1904 a ve své podstatě se v současnosti nedá tvrdit, že by jakákoliv část sporu spadala pod oblast mezinárodního práva. Jak bylo nastíněno, samotné řízení u soudního dvora, které přineslo pro Bolívii zamítavý verdikt v roce 2018, neřešilo otázku nároku Bolívie na suverénní přístup k Pacifiku. Šlo pouze o to, zdali Chile musí s Bolívií o této problematice jednat. Tento spor je tedy, stejně jako byl v minulých více než sto letech, otázkou čistě politickou a mezinárodního práva se, vyjma zmíněného řízení u Mezinárodního soudního dvora, nikterak netýká.

Oproti tomu spory Belize versus Guatemala a Guyana versus Venezuela jsou silně ovlivněny mezinárodním právem, jelikož jejich samotná podstata tkví v problematice právního jednání a právního dokumentu. Je však nutno dodat, že v obou případech byly tyto spory v minulosti z právního hlediska považovány za uzavřené, a to na nezanedbatelnou dobu. Od uzavření smlouvy, která spory řešila, do doby než ji Venezuela jednostranně zpětně označila za neplatnou, uběhlo 50 let, ve stejném případě čekala Guatemala ještě o více než 30 let déle. Toto období, kdy byl spor brán z právního hlediska za uzavřený, není krátké, a přestože v tomto ohledu nelze uplatnit princip promlčecí doby, dá se předpokládat, že tento fenomén nebude hrát ve Venezuelském, respektive Guatemalském, případě v jejich prospěch. Přesto však hlavní právní důvody, proč se očekává neúspěch těchto stran během řízení u Mezinárodního soudního dvora, jsou kombinace slabých argumentů, v porovnání s tím, jakou důkazní váhu by musely oba státy ve své slabší pozici přednést. Venezuela by musela přednést jednoznačné důkazy o nelegitimnosti Pařížské arbitráže, což se považuje za krajně nepravděpodobné, zatímco Guatemala by musela soudní dvůr přesvědčit nejen o tom, že, dle vágní formulace článku 7 smlouvy z roku 1859, je tato smlouva neplatná, ale také, aby měla nárok na získání teritoria na úkor Belize, by musela překonat silné otázky nároku na sebeurčení a faktu, že sporné území Belize skoro 200 let neovládá. Takže dle očekávaného vývoje v tomto sporu se předpokládá neúspěch Guatemaly v otázce teritoriálního zisku na úkor Belize, nicméně Guatemala by jako jediná měla jako poražená mít možnost získat alespoň nějakou kompenzaci.

Jak bylo zmíněno v úvodu, všechny tři tyto spory zasahují do mnoha oblastí a přestože pochopení ukotvení těchto sporů v mezinárodně právním prostředí zřejmě nejvíce napoví o jejich možném řešení a vlivu jaký na toto odvětví mohou mít, jsou tyto spory ovlivňovány a ovlivňují spoustu dalších odvětví. Tyto spory mají vliv například na vnitropolitické dění v zasažených státech, kdy například ve Venezuele je právě otázka nároku na Teritorium Esequiba jedním z mála bodů, na kterém se shodnou jak vládní představitelé, tak opozice. Zajímavé také je více do hloubky sledovat jakýsi psychologický efekt těchto sporů na obyvatelstvo, který jde vidět například při porovnání výsledků referend o posunutí sporu k Mezinárodnímu soudnímu dvoru, která se uskutečnila v Belize a Guatemale. Zatímco v Belize byl poměr hlasů poměrně vyrovnaný za vysoké volební účasti, v Guatemale převažovala možnost posunutí oproti jejímu odmítnutí velmi výrazně, nicméně za velmi nízké volební účasti. Tyto spory pak spojují i další oblasti, které si zaslouží pozornost, ať již nastíněná environmentální problematika kácení lesů ze strany guatemalského obyvatelstva, která sužuje Belize, případně velmi významná oblast ekonomická. Ta zasahuje především spory Chile a Bolívie a v posledních letech nejvíce spor Venezuely a Guyany, kdy právě objevení nových surovinových zdrojů na sporném území vedlo k eskalaci konfliktu a jeho posunutí k Mezinárodnímu soudnímu dvoru.

Nicméně za možná nejdůležitější, z důvodu vývoje v posledních měsících, lze považovat oblast bezpečnostní. Reakce Bolívie na neúspěch v roce 2018 byla předpověditelná, a ačkoliv nedošlo k ozbrojené eskalaci, nedá se rozhodně říci, že by bolivijští představitelé považovali své snahy o získání teritoria, které by Bolívii propojilo s Pacifikem, za ukončené. Reakce Guatemaly v očekávaném případě, kdy soudní dvůr rozhodne ve prospěch Belize je otázkou, nicméně vzhledem k tomu, že v Guatemale otázka sporu s Belize rezonuje méně než v Bolívii či Venezuele v případě jejich sporů, eskalace vedoucí k větší četnosti ozbrojených srážek je spíše méně pravděpodobná. Nicméně je třeba říci, že tento konflikt není zcela latentní a k menším násilným potyčkám mezi bezpečnostními sbory jednotlivých států v oblasti hranic občas dochází. Naopak jak bylo zmíněno výše, reakce Venezuely již nyní, po verdiktu soudního dvora z roku 2020 ohledně jurisdikce nad případem, eskalovala situaci, kdy došlo také k výhrůžkám ohledně možného konfliktu. Navíc Venezuela má, dle provedené analýzy, poměrně malou šanci na úspěch během tohoto řízení a očekává se, že po finálním verdiktu odejde bez jakéhokoliv dílčího právního úspěchu. Bezpečnostní

situaci v této otázce není radno podceňovat, především také z výše uvedeného důvodu, že ve Venezuele je otázka Teritoria Esequiba pojítkem mezi různými názorovými skupinami. Tudíž ačkoliv se může zdát, že situace by mohla deeskalovat například výměnou vládních představitelů, jelikož finální řízení proběhne nejdříve za několik let, v tomto případě je taková možnost nepravděpodobná.

Zdroje

- ARBITRAL AWARD OF 3 OCTOBER 1899 (GUYANA v. VENEZUELA). 2020. *Icj.org*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/171/171-20201218-JUD-01-00-EN.pdf> (25. 06. 2021)
- ARMSTRONG, Ben. 2010. *A Landlocked Bolivia: Disputes between Bolivia, Peru and Chile* [online]. [cit. 2021-6-24]. Dostupné z: https://soundideas.pugetsound.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1016&context=writing_awards
- BONNEFOY, Pascale. 2018. Chile, Bolivia y la salida al mar: volver a empezar. *The New York Times*. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/es/2018/10/02/espanol/america-latina/chile-bolivia-mar-la-haya.html> (25. 06. 2021)
- CASE CONCERNING CERTAIN QUESTIONS OF MUTUAL ASSISTANCE IN CRIMINAL MATTERS (DJIBOUTI v. FRANCE). 2008. *Icj.org*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/136/136-20080604-JUD-01-00-EN.pdf> (25. 06. 2021)
- Domínguez, Jorge I. et al. 2003. *Boundary Disputes in Latin America*. Peaceworks, United States Institute of Peace. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/255657745_Boundary_Disputes_in_Latin_America (25. 06. 2021)
- DONOVAN, Thomas W. 2004. *Challenges to the Territorial Integrity of Guyana: A Legal Analysis*. Dostupné z: <https://digitalcommons.law.uga.edu/gjicl/vol32/iss3/7/> (25. 06. 2021)
- ELGADO, Rafael Sureda. 2008. *Venezuela y la Guayana Esequiba*. Dostupné z: https://bibliofep.fundacionempresapolar.org/media/1077/gv_t9_c79_p342_391_lres_single_preview.pdf (25. 06. 2021)
- ESCOBARI, Andrés Guzmán. 2014. Bolivia's Reasonably Strong ICJ Case against Chile. *Opinio Juris*. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2014/03/21/bolivias-reasonably-strong-icj-case-chile/> (25. 06. 2021)
- GANGOPADHYAY, Aparajita. 2014. From Land Wars to Gas Wars: Chile–Bolivia Relations and Globalisation. *India Quarterly: A Journal of International Affairs*. roč.70, č.2, 139-152. ISSN 0974-9284. Dostupné z: doi:10.1177/097492841452465 (25. 06. 2021)
- GARCIA, Raphael. 2019. *Will Central America's nearly two century-old land dispute finally be put to rest?*. Dostupné z: <https://latinamericareports.com/will-central-americas-nearly-two-century-old-land-dispute-finally-be-put-to-rest/2840/> (25. 06. 2021)

GOMEZ-GUAIMARA, Simon a Moises MONTIEL. 2021. A Commentary on the Arbitral Award of 3 October, 1899 (Guyana v. Venezuela) jurisdiction ruling: The road to hell is paved with good intentions. *Opinio Juris*. Dostupné z: <https://opiniojuris.org/2021/02/19/a-commentary-on-the-arbitral-award-of-3-october-1899-guyana-v-venezuela-jurisdiction-ruling-the-road-to-hell-is-paved-with-good-intentions/> (25. 06. 2021)

Guatemala's Territorial, Insular and Maritime Claim (Guatemala/Belize) Extension of the time-limits for the filing of the initial pleadings. 2020. *ICJ.org*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/177/177-20200424-PRE-01-00-EN.pdf> (25. 06. 2021)

HOMER, Aaron Marcus. 2018. *GUYANA-VENEZUELA BORDER DISPUTE: SEEKING A PEACEFUL SOLUTION* Dostupné z: https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1753&context=cc_etds_theses. New York: City University of New York. Master's Thesis. (25. 06. 2021)

CHARLES, Jacqueline. 2021. Venezuela's border dispute with Guyana just got even testier. *Miami Herald*. Dostupné z: <https://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/article248798040.html> (25. 06. 2021)

Organizace spojených národů. OSN.cz

ISHMAEL, Odeen. 2013. *THE TRAIL OF DIPLOMACY: The Guyana-Venezuela Border Issue* Xlibris Corporation. ISBN 9781493126569.

JAVIER, Rosa María Ibarra. 2015. *UNA RECOPIACIÓN HISTÓRICA – JURÍDICA DEL DIFERENDO TERRITORIAL ENTRE GUATEMALA Y BELICE* Dostupné z: <http://glifos.unis.edu.gt/digital/tesis/2015/49886.pdf>. Fraijanes: Universidad del Istmo. Master Thesis. (25. 06. 2021)

KLEIMAN, Zach J. 2016. The Long, Not-So Pacific Struggle for the Coast: A Border Dispute between Chile and Bolivia. *Law And Bussiness Review of the Americas*. roč.22, č.3. Dostupné z: <https://scholar.smu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1042&context=lbra> (25. 06. 2021)

LAUTERPACHT, Elihu, Stephen SCHWEBEL, Shabtai ROSENNE a Francisco Orrego VICUÑA. 2001. *Legal Opinion on Guatemala's Territorial Claim to Belize*. Dostupné z: <http://belizereferendum.gov.bz/files/Legal%20Opinion%202002%20English.pdf> (25. 06. 2021)

Necociacion Corral-Lindsay. 2021. *Memoria Chilena*. Dostupné z: <http://www.memoriachilena.gob.cl/archivos2/pdfs/MC0053046.pdf> (25. 06. 2021)

OBLIGATION TO NEGOTIATE ACCESS TO THE PACIFIC OCEAN (BOLIVIA v. CHILE) 2018. *ICJ.org*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/153/153-20181001-JUD-01-00-EN.pdf> (25. 06. 2021)

ORELLANA PORTILLO, Gustavo Adolfo. 2012. *ANTECEDENTES Y ANALISIS DEL ACUERDO ESPECIAL ENTRE GUATEMALA Y BELICE PARA SOMETER EL RECLAMO TERRITORIAL, INSULAR Y MARÍTIMO DE GUATEMALA A LA CORTE INTERNACIONAL DE JUSTICIA*. Dostupné z:

<https://www.minex.gob.gt/ADMINPORTAL/Data/DOC/20100927171626254ANALISI SDELACUERDOESPECIALversionTIPOGRAFIAGustavoOrellana.pdf> (25. 06. 2021)

PEREZ, Arlenie, Chunag CHIN-TA a Farok AFERO. 2009. Belize-Guatemala territorial dispute and its implications for conservation. *Tropical Conservation Science*. roč.2, č.1. 11-24. Dostupné z:

<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/194008290900200104> (25. 06. 2021)

ROBERTSON, Ian E. 1983. THE DUTCH LINGUISTIC LEGACY AND THE GUYANA/VENEZUELA BORDER QUESTION. *Boletín de Estudios Latinoamericanos y del Caribe*. roč.34, 75-97. Dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/25675174?origin=JSTOR-pdf&seq=1#metadata_info_tab_contents (25. 06. 2021)

SANDERS, Ronald. 2020. Guyana-Venezuela and international law. *Jamaica Observer*. Dostupné z: https://www.jamaicaobserver.com/opinion/guyana-venezuela-and-international-law_187760?profile=1096 (25. 06. 2021)

SERBÍN, Andrés a Manuel BERROTERÁN. 2001. Relations between Venezuela and Guyana and the Dispute over the Essequibo Territory: One Step Forward, Two Back? *Pensamiento Propio*. roč.6, č.14. Dostupné z:

http://www.cries.org/documentos_cries_old/14.pdf (25. 06. 2021)

SHOMAN, Assad. 2020. THE RESOLUTION OF TERRITORIAL CONFLICTS. THE CASE OF THE FACILITATION PROCESS BELIZEGUATEMALA (2000-2020). *Anuario de Estudios Centroamericanos*. roč.46, 1-26. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.15517/aeca.v46i0.45094> (25. 06. 2021)

SHOMAN, Assad. 2010. *Belize's Independence and Decolonization in Latin America Guatemala, Britain, and the UN*. New York: Palgrave Macmillan, ISBN 978-0-230-62066-7.

Special Agreement. 2021. *OAS.org*. Dostupné z:

<https://www.oas.org/sap/peacefund/documents/specialagreement.pdf> (25. 06. 2021)

ST.JOHN, Ronald Bruce. 1994. The Bolivia-Chile-Peru Dispute in the Atacama Desert. *BOUNDARY & TERRITORY BRIEFING*. roč.1, č.6, 1-32. Dostupné z:

http://www.mujierysfronteras.com/wp-content/uploads/2019/06/St-John-1994-The-Bolivia-Chile-Peru-Dispute_LIBRO.pdf (25. 06. 2021)

STATUTE OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. 2021.

Icj.org. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/statute> (25. 06. 2021)

STEFANELLI, Justine N. 2020. ICJ Renders Judgment on Jurisdiction in Guyana v. Venezuela Dispute. *American Society of International Law*. Dostupné z: <https://www.asil.org/ILIB/icj-renders-judgment-jurisdiction-guyana-v-venezuela-dispute> (25. 06. 2021)

SUCHARITKUL, Sompong. 1968 *Good Offices as a Peaceful Means of Settling Regional Differences*. Dostupné z: <https://digitalcommons.law.ggu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1549&context=pubs> (25. 06. 2021)

TUTKO, Matúš. 2010. *Vyplňování mezer v Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží*. Dostupné z: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUK_Ewj3aKn8K7xAhU6BGMBHVEMBNuQFjABegQIBRAD&url=https%3A%2F%2Fs.muni.cz%2Fth%2Fgadpo%2FDiplomova_prace_TUTKO.doc&usg=AOvVaw2AMQirzqS3EY4H6pmdUQue. Brno: Masarykova Univerzita. Diplomová Práce. (25. 06. 2021)

UN Charter. 2021 *Un.org*. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter> (25. 06. 2021)

WHITAKER, Cary Pendleton. 2013. *UNDERSTANDING TERRITORIAL DISPUTES: CASE STUDIES REGARDING THE DISPUTES BETWEEN ECUADOR AND PERU, BELIZE AND GUATEMALA, INDONESIA AND MALAYSIA, AND LAOS AND THAILAND*. Dostupné z: http://digital.auraria.edu/content/AA/00/00/01/66/00001/AA00000166_00001.pdf. Boulder: University of Colorado. Master Thesis. (25. 06. 2021)

Why Belize Is Likely to Prevail In Its Territorial Dispute With Guatemala. 2019. *World Politics Review*. Dostupné z: <https://www.worldpoliticsreview.com/insights/27884/territorial-dispute-between-belize-and-guatemala-who-is-likely-to-prevail> (25. 06. 2021)

WIEGAND, Krista. 2005. Nationalist Discourse and Domestic Incentives to Prevent Settlement of the Territorial Dispute Between Guatemala and Belize. *Nationalism and Ethnic Politics*. roč.11, č.3, 349-383. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/248947279_Nationalist_Discourse_and_Domestic_Incentives_to_Prevent_Settlement_of_the_Territorial_Dispute_Between_Guatemala_and_Belize (25. 06. 2021)

YOUNG, Alma H. a Dennis H. YOUNG. 1988. The Impact of the Anglo-Guatemalan Dispute on the Internal Politics of Belize. *Latin American Perspectives*. roč.15, č.2, 6-30. ISSN 0094-582X. Dostupné z: doi:10.1177/0094582X8801500203 (25. 06. 2021)